

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Bakalářská práce

Rasová a etnická rovnost v pojetí Ústavního
soudu České republiky a Evropského soudu pro
lidská práva

Sára Allafová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala sama s využitím odborné literatury a dalších pramenů, které jsou v této práci uvedeny.

V Plzni, dne 24. 03. 2016

Sára Allafová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce paní JUDr. Monice Forejtové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při jejím vedení. Mé poděkování taktéž patří mojí rodině a přátelům.

Obsah

ÚVOD	5
1 PRINCIP ROVNOSTI	7
1.1 ROVNOST FORMÁLNÍ	9
1.2 ROVNOST MATERIÁLNÍ	9
1.2.1 <i>Rovnost příležitostí</i>	10
1.2.2 <i>Rovnost výsledků</i>	11
2 DISKRIMINACE	11
2.1 POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ DISKRIMINACE	12
2.2 PŘÍMÁ A NEPŘÍMÁ DISKRIMINACE	13
3 PRÁVNÍ UKOTVENÍ PRINCIPU ROVNOSTI A DISKRIMINACE	14
3.1 MEZINÁRODNÍ OCHRANA OBECNĚ	14
3.2 SYSTÉM RADY EVROPY A ČESKÁ REPUBLIKA	16
3.2.1 <i>Rada Evropy</i>	16
3.2.2 <i>Česká republika</i>	21
4 AKTUÁLNÍ OTÁZKY V OBLASTI RASOVÉ A ETNICKÉ	26
4.1 DISKRIMINACE A ROVNOST V OBLASTI RASOVÉ A ETNICKÉ	26
4.2 PRÁVNÍ A SOCIÁLNÍ INTEGRACE MIGRUJÍCÍCH CIZINCŮ	28
4.2.1 <i>Azyl</i>	29
4.2.2 <i>Státní občanství</i>	30
4.2.3 <i>Diskriminace při integraci?</i>	31
4.3 NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ ČESKÉ REPUBLIKY A NĚKTERÝCH STÁTŮ RADY EVROPY	34
5 JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR A EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA	36
5.1 JUDICIÁLNÍ TESTY	37
5.2 PŘÍPAD NEPŘÍMÉ RASOVÉ DISKRIMINACE	39
5.2.1 <i>Ústavní soud České republiky</i>	39
5.2.2 <i>Evropský soud pro lidská práva, 1. část</i>	47
5.2.3 <i>Evropský soud pro lidská práva, 2. část</i>	55
5.2.4 <i>Shrnutí</i>	65
5.2.5 <i>Vlastní porovnání případu</i>	66
6 ZÁVĚR	70
7 RESUMÉ	72
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	74
9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	75

Úvod

Rovnost je principem i právem, kterého se v dnešní době spousta lidí dovolává. Tito jedinci však nemusí mít vždy zcela jasnou představu o tom, co to rovnost je. Rovnost může být pojímána jinak teoreticky, prakticky i právně. Někdy lidé pojem rovnost zaměňují s pojmem diskriminace. Vzniká tak nepřehledná situace o tom, co to rovnost a diskriminace je. Mnozí se proti domnělé diskriminaci brání u soudů. Soudy dostávají obtížný úkol, kdy musí případy projednat individuálně ve vztahu ke konkrétnímu žalobci či stěžovateli. Zároveň však musí rozhodovat určitým způsobem jednotně, protože právě v rozhodovací praxi dochází k upřesnění nespécifikovaných termínů, výrazů a pojmů, které jsou obsaženy v právních předpisech.

V této práci se tak budu věnovat zejména úpravě principu rovnosti a s ním související diskriminaci. Práce je rozdělena do několika kapitol.

První kapitola je zaměřena na princip rovnosti. V té je stručně popsáno, jak a kdy tento princip přibližně vzniknul a jak je pojímán v literatuře, tedy v teoretické rovině. V této kapitole jsou uvedeny druhy a typy, na které se rovnost dělí, a co tyto druhy rovnosti znamenají. Podobně se práce v druhé kapitole zabývá diskriminací. Nejprve je tento pojem vysvětlen tak, jak ho pojímá literatura. Následně je diskriminace rozdělena na druhy, které jsou stručně popsány. V rámci první a druhé kapitoly jsem se tak pokusila vyznačit hlavní rozdíly mezi diskriminací a rovností.

V třetí kapitole je nejprve uveden přehled významných mezinárodních smluv, které se k principu rovnosti a k diskriminaci alespoň okrajově vztahují. Další podkapitolou jsou v otázce rovnosti a diskriminace uvedena pro tuto práci významná ustanovení mezinárodní úmluvy o ochraně lidských práv Rady Evropy, která se přímo vztahují k České republice. Nejvýznamnější pro Českou republiku je její vlastní právní řád. Tomu se v oblasti rovnosti a diskriminace věnuje další podkapitola.

Součástí této práce je také určité statistické zhodnocení aktuální situace v České republice, která se týká migrace válečných uprchlíků. Ve čtvrté kapitole je obsaženo, jaký je stav legální migrace v posledních letech a měsících oproti letům předchozím. Zároveň však kapitola shrnuje, jaký je stav nelegální migrace. Tyto údaje porovnává a vyhodnocuje, zda z těchto údajů lze dovodit

diskriminační jednání. V následující podkapitole jsou uvedeny statistické údaje národnostního složení mnohých zemí Evropy, a to zejména etnických a národnostních menšin v České republice a některých státech Rady Evropy.

Hlavní cíl této práce je však obsažen až v kapitole páté. Tato kapitola nejprve hodnotí judikaturu Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva v oblasti diskriminace obecně. Následně však popisuje konkrétní případ nepřímé diskriminace skupiny stěžovatelů, který od Ústavního soudu přes malý senát Evropského soudu pro lidská práva skončil až u velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva. Jednotlivá rozhodnutí pak souhrnně porovnává. Součástí této kapitoly je taktéž vlastní názor autora bakalářské práce na tento případ.

Tato práce je ukončena závěrem, ve kterém jsou stručně vylíčeny podstatné informace jednotlivých kapitol.

1 Princip rovnosti

Myšlenka rovnosti se nejdříve prosadila v politických právech, jakožto princip „one man, one vote“. Její zobecnění souvisí se zánikem stavovské společnosti, kdy počalo odstraňování diskriminace v různých oblastech.¹ Princip svobody a rovnosti byl postaven na první místo v Deklaraci práv člověka a občana v roce 1789 (dále jen „Deklarace“). Tento princip byl, více či méně, utvrzen ve většině prvních ústav, včetně jeho konkretizace, jako rovnost nezávislá na pohlaví, věku, majetkovém statusu a národní příslušnosti.² S prvními moderními ústavami pak sílilo i volání po zákazu některých typů rozlišování mezi lidmi. Deklarace již ve svém prvním článku provolává, že lidé se rodí svobodní a rovnoprávní. V článku šest nařizuje, že zákon musí být pro všechny stejný a lidé si jsou před ním rovni.³

Naše (myšleno občanů České republiky) Listina základních práv a svobod princip svobody a rovnosti utvrzuje přímo ve svém prvním článku – „Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech.“

Tento princip se spolu s dalšími právy vztahuje na všechny lidi, pouze některá práva jsou cílena pro určité vyhrazené skupiny subjektů. Takto zakotvenou rovnost však nelze pojímat absolutně, jelikož žádní lidé si nejsou a nemohou být zcela rovni. Už z anatomického hlediska si lidé nikdy rovni nebudou (např. někdo je vyšší, jiný nižší postavy). Je podstatné, že rozlišování z určitých důvodů není přípustné.⁴

Lidé se ve své přirozené nerovnosti mohou cítit špatně. Skrze princip rovnosti je jim umožněno, aby byli vůči ostatním dorovnáni a mohli se snáze vypořádat se svou odlišností. Cílem rovnosti tedy není vytvořit všechny jedince stejné, ale dát jim stejnou příležitost a pomoci jim v jejich přirozených „nedostacích“, za které častokrát ani sami nemohou. Princip rovnosti v tomto

---

¹ HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 123, ISBN 978-80-7380-395-7.

² KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 2. Rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, str. 39, ISBN 80-86473-90-2

³ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1209, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁴ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1210, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

smyslu vykládáme a chápeme jako rovnost v právech a povinnostech. Nedostatky mohou být různého charakteru a právě od nich pak odvozujeme typy rovnosti.

Rovnost jako taková tedy má své druhy a typy. Nejčastějšími typy jsou rovnost v oblasti věkové, etnické a národnostní, náboženské, pohlavní, jazykové, politické atd.⁵

Stát prostřednictvím svých funkcí v oblasti zákonodárné a výkonné poskytuje stejnou ochranu, možnosti, práva a povinnosti každému z nás, bez ohledu na konkrétní jedince. Prostřednictvím své funkce soudní následně vyrovnává případné nesrovnalosti, neshody, či příkoří konkrétním jedincům učiněná. Problém pro stát však nastává v okamžiku definování stejného a rovného pro všechny subjekty.

Ačkoliv každý z nás podvědomě a přirozeně cítí, co je správné, každý může „správné“ vyjádřit jinak. To samé se dá říci o rovnosti. Kritéria, podle kterých posuzujeme, co je rovné, a co již není, mohou být značně subjektivně ovlivněna. Je zapotřebí, aby stát prostřednictvím zákona tato kritéria nějak generálně vymezil. Takové vymezení nelze vytvořit ani příliš obsírně ani úzce. Jak vymezit správně rovnost? Na tuto otázku správnou odpověď nejspíše nenalezneme.

Stát prostřednictvím svých mocí musí stanovit určitou hranici toho, co považuje za rovné, a co již ne. Určit tuto hranici správně je těžkým úkolem. Jako teoretický návod ke správnému vymezení může posloužit druhové rozlišení rovnosti. Rozlišujeme totiž určité druhy rovnosti, které tento princip vnímají odlišným způsobem a nabízejí odlišná řešení. Známe dva základní druhy:

- Formální rovnost
- Materiální rovnost
  - Rovnost příležitostí
  - Rovnost výsledků⁶

---

⁵JANOWITZ, Morris. The Main Types and Causes of Discrimination: str. 790-791.

In: *www.jstor.org* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z:

http://www.jstor.org/stable/2746264?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=types&searchText=of&searchText=discrimination&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dtypes%2Bof%2Bdiscrimination%26amp%3Bprq%3Dtypes%2Bof%2Bequality%26amp%3Bgroup%3Dnone%26amp%3Bfc%3Doff%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bso%3Drel&seq=2#page_scan_tab_contents

⁶ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk., Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 10, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

1.1 Rovnost formální

Aristotelovské vnímání rovnost vystihuje jako „Stejnému stejně, odlišnému odlišně“. Mezi jednotlivci nečiní rozdíly – vymezuje okruh stejných (srovnatelných) a těch odlišných. Tato kategorie je abstraktní a individualistická, nebere totiž v potaz pozadí jednotlivců, sociální původ či dynamiku vývoje. Formální rovnost se zajímá pouze o rovnost de iure, nikoliv de facto. V praxi ji často můžeme spatřit v oblasti práva procesního – např. lhůta pro podání opravného prostředku – je stanovena stejně pro všechny, bez ohledu na jejich pozadí, možnosti a situaci.

Výhodou takového vymezení rovnosti je, že se dá použít v jakékoli době v jeden časový okamžik. Má však velké množství nevýhod. Abychom takto mohli rovnost aplikovat, musíme vyslovit, co je stejné a s čím srovnatelné, a co už je odlišné, tudíž nesrovnatelné. Můžeme například srovnávat muže se ženou? Pro srovnávání je důležité správně položit otázku, na kterou hledáme odpověď. Porovnávací kritéria budeme stanovovat podle určitého prostředí či pozadí. Pokud budeme porovnávat dva objekty nesprávným způsobem, těžko tak zjistíme, jaké znaky mají stejné a jaké odlišné.⁷

Srovnatelnost je často velmi subjektivní – pozorovatel někdy prvek vyhodnotí jako ještě stejný a jindy již jako jiný. Je také selektivní – nikdo totiž není schopen obsáhnout všechny relevantní znaky. Zdůvodnění srovnatelnosti se pak často překrývá s ospravedlněním rozdílného zacházení s oběma prvky.⁸

I kdybychom však správným způsobem vymezili stejné a odlišné subjekty/objekty, nemusí to znamenat, že bude se všemi zacházeno stejně dobře. Můžeme se dostat do situace, kdy bude ve výsledku zacházeno se všemi stejně špatně. A tak zatímco jsme se rovností snažili dorovnat nevýhody ostatních, jsou znevýhodněni všichni. Takové pojetí rovnosti proto není ideální.⁹

1.2 Rovnost materiální

Rovnost materiální je o něco více rozvinutá formální nerovnost. Řídí se pravidlem „Stejnému stejně, odlišnému odlišně, de iure i de facto“. Tento typ

---

⁷ Tamtéž, str. 11-17

⁸ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1222, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk., Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 10-16, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

rovnosti zachází se subjekty stejně nejen v okamžiku distribuce určitého statku (de iure), ale taktéž posuzuje dopad na reálnou situaci jednotlivce (de facto). Následně tyto dvě rovnosti porovnává – jejím cílem je totiž rovnost reálná, ne pouze zákonná. Více se zabývá samotnými jedinci a jejich situací i prostředím.¹⁰ Stanovené pravidlo formálně působí na všechny stejně, materiálně však dopadá jinak na určitou skupinu jednotlivců. Snáze tak můžeme dorovnat nerovnost znevýhodněných jedinců. Rovnost materiální je možné rozdělit do dvou poddruhů, na rovnost příležitostí a výsledků.¹¹

1.2.1 Rovnost příležitostí

Tuto rovnost lze považovat za jistou podskupinu či existenci materiální rovnosti. Zabývá se rovností přístupu či rovností příležitostí. Základním stavebním prvkem této rovnosti je postavení jednotlivců na stejnou startovní pozici. Jedince se snaží sjednotit a dát jim stejnou příležitost, nebo je alespoň přiblížit. Více dorovnává spíše slabší jedince společenskému průměru. V určitých oblastech či situacích je tato rovnost neaplikovatelná, jelikož neřeší skutečný problém, a je tedy spíše ekonomicky náročná.¹²

V porovnání s rovností výsledků však nabízí lepší řešení situace. Pokud objektivně někteří jedinci ve společnosti nejsou znevýhodněni vlastní vinnou, měli by dostat alespoň stejnou možnost a být dorovnáni k ostatním. Samozřejmě, že takové dorovnání nemůže být aplikováno na úkor většiny a jistě není možné toto dorovnání aplikovat na jakýkoliv případ, ale například v oblasti rovného přístupu ke vzdělání může být pro mnohé jedince tato rovnost příležitostí jedinou „pomocnou rukou“ k vyrovnání nedostatků. Kupříkladu děti ze sociálně slabých rodin by kvůli špatné finanční situaci svých rodičů nemohly docházet do školy. Pokud stát alespoň základně těmto dětem pomůže takovým způsobem, aby školní docházku absolvovaly, pak nejen, že se vyrovná nerovnost mezi dětmi, ale zároveň může alespoň menší měrou ovlivnit zaměstnatelnost těchto jedinců.

---

¹⁰ Např. škola stanoví, že všichni studenti musí nosit školní uniformu – z formálního hlediska je to naprosto v pořádku, z materiálního hlediska se může jednat o problém. Ve škole mohou být studenti různých náboženských vyznání, a tak zatímco muslimka se může chtít zahalit šátkem, sikhský chlapec může chtít chodit do školy s turbanem na hlavě.

¹¹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk, . Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 17-18, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

¹² Tamtéž, str. 18,19

1.2.2 Rovnost výsledků

Tato rovnost je velice podobná rovnosti příležitostí – dorovnáva slabší jedince. Zatímco rovnost příležitostí se snaží postavit všechny na stejný začátek, rovnost výsledků vybere výsledek nerovnosti - konkrétní skupinu - a tu se snaží dorovnat. Tento typ rovnosti pouze ukazuje, jaký stav je ideální, jakého výsledku bychom měli dosáhnout. Určuje situaci celé skupiny, ne jednotlivce. Bohužel volí neadekvátní prostředky pro to, aby tohoto stavu dosáhla.¹³

Ačkoliv je očividné, že v určité oblasti či situaci jsou jednotlivci vůči sobě v nerovném postavení, rovnost výsledků tuto nerovnost adekvátně nedorovná, naopak ji zhorší. Kupříkladu: střední škola ukončila přijímací řízení do prvního ročníku; přijímací test absolvovalo sedmdesát dívek a třicet chlapců, z toho dvacet pět chlapců a patnáct dívek se umístilo s nejlepšími výsledky; rovnost výsledků by znamenala, že by střední škola nepřijala nejlepších čtyřicet žáků (25ch a 15d), ale dorovnála by počet dívek vůči chlapcům tak, že by přijala o pět dívek více na úkor pěti chlapců s vyššími výsledky. Ačkoliv by mohlo pět chlapců být daleko lépe vzdělaných, ve výsledku by se na jejich vzdělání vůbec nehledělo a ve prospěch dívek by těchto pět chlapců bylo naopak diskriminováno. Rovnost výsledků proto není nejlepším řešením situace, protože zatímco některé znevýhodněné dorovná, jiné znevýhodní. Je tedy potřeba se zaměřit na určující příčinu stavu a odstranit nerovnost v jejím počátku, ne v jejím výsledku.

2 Diskriminace

Diskriminace pochází z latinského výrazu *discriminare*, tedy rozlišování.¹⁴ Toto slovní označení nemělo původně žádné negativní konotace, nicméně postupem času tento výraz dostává význam nedůvodného či svévolného rozlišování.¹⁵

Ačkoliv je diskriminace nepřipustná, ne každé rozlišování je diskriminační. Zákon sám častokrát rozlišuje, ale nediskriminuje. Rozlišovat

---

¹³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk,. Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 19-22, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

¹⁴ FOREJTOVÁ, Monika. Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 19, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7380-475-6

¹⁵ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1209, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

může různými způsoby,¹⁶ a téměř vždy tak někoho znevýhodní.¹⁷ Rozlišení samotné bývá způsobeno různými mimoprávními faktory. Právo pak přidává zcela nová rozlišení (technické normy, např. daně), nebo se snaží korigovat něco, co již lidé sami chápou jako přirozené rozlišování. O diskriminaci lze hovořit až ve chvíli, když právo toto přirozené rozlišení upraví.

K diskriminaci může dojít různým způsobem:

- Když je se srovnatelným zacházeno bezdůvodně odlišně.
- Když je s objektivně výrazně odlišným zacházeno stejně.¹⁸

*„Základním problémem diskriminace je nemožnost vytvoření nějakého spolehlivého kritéria pro závěr, zda se o zakázanou diskriminaci jedná nebo nejedná.“*¹⁹ Ústavní a jiné soudy se snaží stanovit, co je zakázaná diskriminace. Tyto soudy pro definování zakázané diskriminace vytvářejí různé testy, například test proporcionality či test diskriminace ESLP (viz kapitola Judikatura Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva).²⁰

V ústavních systémech je obsažen nejen obecný zákaz diskriminace, ale další řada konkrétních zákazů diskriminace, např. v oblasti vlastnického práva. Diskriminace může být buď obecná – diskriminuje přímo právní předpis – nebo aplikační – diskriminační je až aplikace předmětného právního předpisu.²¹ Známe různé druhy diskriminace:

- Přímá diskriminace a nepřímá diskriminace
- Pozitivní diskriminace a negativní diskriminace.

2.1 Pozitivní a negativní diskriminace

Pokud neexistuje nějaký ospravedlnitelný důvod, který by dovoľoval nějakou skupinu lidí ze zákona odlišovat od jiné, je takové odlišování nepřipustné. Odlišování tedy musí mít adekvátní důvod. Tímto důvodem bude ve většině případů nějaký nedostatek, který jedince znevýhodňuje oproti ostatním. Tyto

---

¹⁶ Např. zákon určuje, které osoby mají za splnění určitých podmínek nárok na udělení řidičského oprávnění.

¹⁷ Např. různé výše daňových slev – zatímco jednou znevýhodní poplatníky s vyšším příjmem, podruhé znevýhodní např. bezdětné páry ve srovnání rodin s dětmi.

¹⁸ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1211, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

¹⁹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 40 Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

²⁰ Stejně jako předchozí

²¹ Tamtéž, str. 42

případy pak nazýváme jako pozitivní diskriminace. Pozitivní diskriminace znamená, že určitým jedincům, kteří mají závažný nedostatek, bude tento nedostatek pozitivně dorovnan. Negativní diskriminací bude, když některého jedince ochudíme a oproti jeho současnému stavu mu vytvoříme negativní nedostatek.²²

Typickým příkladem pozitivní diskriminace jsou zvýhodnění hendikepovaných osob v oblasti pracovního práva. Pozitivní diskriminace je tedy něco principiálně v pořádku, někdy je možná až žádoucí. Oproti tomu negativní diskriminace je stav nežádoucí, kterého je nutné se vyvarovat.

2.2 Přímá a nepřímá diskriminace

Přímá diskriminace znamená, že s určitou skupinou osob je zacházeno méně výhodným způsobem, než s jinými osobami ve srovnatelné situaci. Aby se dalo hovořit o přímé diskriminaci, musí se jednat o „*vyčlenění jednotlivce nebo skupiny osob v porovnání se srovnatelnou skupinou, které je k tíži danému jednotlivci nebo skupině (...), a které není možné s ohledem na právem stanovenou metodologii ospravedlnit.*“²³

Nepřímá diskriminace vychází z toho, že určitá obecná úprava, která formálně nevypadá jako diskriminační, ve skutečnosti vyvolává diskriminaci při své aplikaci. Taková právní norma má ve výsledku na své adresáty nerovný dopad a skrytě (nepřímo) diskriminuje.²⁴

Jelikož nerovnost – diskriminaci – již přirozeně vnímáme, nebude odhalení přímé diskriminace činit potíže, protože bude přímo vyslovena. Zjistit, zda se jedná o nepřímou diskriminaci, nemusí být vždy snadné. Velice náročné taktéž bude diskriminaci prokázat.

Důkazní břemeno při dokazování diskriminačního jednání je na straně stěžovatele. Někdy lze prokázat statistickými údaji, např. případ D. H. a ostatní proti České republice (více o případu v kapitole Judikatura Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva), nebo i odkazem na

---

²² Discrimination. In: www.faculty.washington.edu [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://faculty.washington.edu/wtalbott/phil102/tr11-18.htm>

²³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, str. 43, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

²⁴ Tamtéž, str. 52

dokumenty mezinárodních organizací a institucí, jako je Evropská komise proti rasismu a intoleranci.²⁵

Pokud se jedinec proti diskriminaci bude chtít bránit u soudu, bude muset toto nerovné zacházení dokázat. Jeho pozice tak nebude zcela jednoduchá – jak totiž prokázat, že někdo nepřímou (i přímo) diskriminoval? České procesní právo pro tyto případy jedincům poskytuje účinnou „zbraň“. V Občanském soudním řádu, zákonu č. 99/1963 Sb., § 133a stanoví:

„Pokud žalobce uvede před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ze strany žalovaného došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci

a) na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace v oblasti pracovní nebo jiné závislé činnosti včetně přístupu k nim, povolání, podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti včetně přístupu k nim, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství a činnosti v profesních komorách,

b) na základě rasového nebo etnického původu při poskytování zdravotní a sociální péče, v přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, přístupu k veřejným zakázkám, přístupu k bydlení, členství ve spolcích a jiných zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb, nebo

c) na základě pohlaví při přístupu ke zboží a službám,

je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení.“²⁶

Stát zde prostřednictvím zákona poskytuje ochranu údajně diskriminovaným jedincům tím, že důkazní břemeno otáčí ve prospěch žalobce. Pravděpodobnost úspěšného prokázání se tím významně zvyšuje.

3 Právní ukotvení principu rovnosti a diskriminace

3.1 Mezinárodní ochrana obecně

Princip rovnosti a zákaz diskriminace jsou teoreticky dobře uchopeny. Aby však občané věděli, která jednání a činy ještě jsou v souladu s těmito principy, je

---

²⁵ HUBÁLKOVÁ, Eva Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 13-15, Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-382-1.

nutné míru rovnosti a diskriminace vyjádřit v nějakém dokumentu či právním předpisu. V otázce právní úpravy základních lidských práv toto definování nemusí být, a častokrát není, pouze předmětem vnitrostátních právních řádů, ale významným způsobem probíhá i na úrovni mezinárodního práva. V podobě mezinárodních smluv, ke kterým přistupuje významná řada států, se tak vytváří určitý jednotnější systém – jakýsi systém ochrany lidských práv. Součástí lidských práv je i právo na rovnost a právo nebýt diskriminován.

Na poli mezinárodního práva jsou v oblasti lidských práv (pro tuto práci především v otázce rovnosti a diskriminace) pro Českou republiku významné některé mezinárodní smlouvy, jako jsou Charta OSN, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Listina základních práv Evropské Unie ad.

Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) je mezinárodní organizace, jejímiž členy je velký počet států. Pakliže by dokumenty o lidských právech vznikaly primárně v této organizaci, pak by takový dokument mohl ovlivnit téměř celý svět. Pro svůj velký dosah je významné i určité proklamativní prohlášení v úvodu samotné Charty OSN, kde se hovoří:

„My, lid spojených národů, jsouce odhodláni (...)prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých (...) rozhodli jsme se sdružit své úsilí, abychom těchto cílů dosáhli.“²⁷

Rovnost, jako jeden ze základních principů ochrany lidských práv, má natolik velký význam, že může sama stát jako určitá hodnota prohlášení mezinárodní smlouvy. OSN ovšem nezůstala pouze u tohoto prohlášení, nýbrž vypracovala velké množství mezinárodních smluv, které se mj. vztahují i k principu rovnosti, jako např. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Mezinárodní pakt v čl. 2 odst. 1 a v čl. 26 upravuje princip rovnosti. Rovnost má povahu akcesorickou – vztahuje se pouze na rovnost v paktem zakotvených právech. Čl. 26 vylučuje diskriminaci. Výbor OSN pro lidská práva připouští nerovnost, ale pouze za podmínky, kdy se zakládá na rozumných a objektivních rozlišovaných znacích.²⁸

---

²⁷ Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora, r. 1945

²⁸ HOLLÄNDER, Pavel. Filozofie práva. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 366, ISBN 978-80-7380-366-7.

V Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace je důležitost úpravy zdůrazněna v samotném úvodu. Místní působení si úmluva neklade malé, nýbrž přímo celosvětové: „*odstranit na celém světě rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a projevech ...*“²⁹ Celosvětový význam a důležitost úmluv pak může usnadnit členským státům položit kvalitní základ vnitrostátní právní úpravy v oblasti lidských práv.

Pro Českou republiku je kromě OSN významné členství v další mezinárodní instituci – Evropské Unii. I v rámci EU vznikají mezinárodní smlouvy ochraňující lidská práva, přičemž při porušení závazků ze smluv vyplývajících může být členský stát i významným způsobem sankcionován. To opět více garantuje samotnou ochranu lidských práv. Již zakládací smlouvy EU obsahují úpravu ochrany principu rovnosti a zákazu diskriminace: článek 8 Smlouvy o fungování EU (dále „SFEU“), v otázce příležitostí a odměňování na trhu práce (čl. 153 a 157). Diskriminaci vylučuje v článku 10 SFEU.

Diskriminace je ve smlouvě spatřována jako nežádoucí i v čl. 18 a také v oblasti odměňování pracovních výkonů v čl. 157. Tato smlouva o lidských právech hovoří velmi obecně, jelikož upravuje primárně fungování EU jako takové. Daleko významnějším dokumentem v otázce rovnosti a diskriminace je Listina základních práv EU. Rovnost zmiňuje v samotné preambuli a dále v článku 20 a následujících.

3.2 Systém Rady Evropy a Česká republika

Úprava lidských práv, principu rovnosti a zákazu diskriminace je tedy předmětem mnoha mezinárodních smluv. Pro účely této práce je však nejvýznamnější úprava v systému Rady Evropy a samotné České republice.

3.2.1 Rada Evropy

Velmi významným dokumentem v rámci systému Rady Evropy je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato mezinárodní smlouva byla podepsána dne 4. 11. 1950 v Římě, a to těmito státy: Belgie³⁰, Dánsko³¹, Francie

---

²⁹ Vyhláška č. 95/1974 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

³⁰ (ratifikováno, dále jen „rat.“, dne 14.6.1955)

³¹ (rat. dne 13.4.1953)

³², Island ³³, Irsko ³⁴, Itálie ³⁵, Lucembursko ³⁶, Německo ³⁷, Nizozemsko ³⁸, Norsko ³⁹, Turecko ⁴⁰, Velká Británie ⁴¹.

Dalšími státy, které tuto úmluvu podepsaly a ratifikovaly, jsou: Albánie, Andorra, Arménie, Ázerbájdžán, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Estonsko, Finsko, Gruzie, Chorvatsko, Kypr, Litva, Lichtenštejnsko, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Malta, Moldávie, Monako, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Ukrajina. ⁴²

Česká republika tuto smlouvu podepsala dne 21. 2. 1991 a ratifikovala ji 18. 3. 1992, v účinnost vstoupila dne 1. 1. 1993.⁴³ Úmluva byla v průběhu let pozměňována ve svém znění mnohými protokoly.

Její rozsah je rozšiřován protokoly, nebo speciálními mezinárodními smlouvami, např. Evropská úmluva o předcházení mučení a nelidskému, či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Úmluva obsahuje ustanovení, která zavazují pouze smluvní strany – členské státy. Také upravuje práva vztahující se k ochraně lidského života a důstojnosti (např. zákaz mučení, zákaz trestu smrti), právo na svobodu a bezpečnost, spravedlivý soudní proces a účinné opravné prostředky, právo na soukromý a rodinný život, svobodu, vzdělání či vlastnictví. ⁴⁴ V oblasti rovnosti a diskriminace Úmluva stanovuje toto:

„ČLÁNEK 14, Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti,

---

³² (rat. dne 3.5.1974)

³³ (rat. dne 29.6.1953)

³⁴ (rat. dne 25.2.1953)

³⁵ (rat. dne 26.10.1955)

³⁶ (rat. dne 3.9.1953)

³⁷ (rat. dne 5.12.1952)

³⁸ (rat. dne 31.8.1954)

³⁹ (rat. dne 15.1.1952)

⁴⁰ (rat. dne 18.5.1954)

⁴¹ (rat. dne 8.3.1951)

⁴² Chart of signatures and ratifications of Treaty 005. *www.coe.int* [online]. [cit. 2016-03-21].

Dostupné z: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=h6X7Pjw1

⁴³ Stejně jako předchozí

⁴⁴ ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xii, str. 28-43, Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-318-9.

jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“⁴⁵

Diskriminaci upravuje velmi specificky, jako užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou. Nestanoví konkrétní podmínky uplatňování, zákazu či dovolení, ani nespecifikuje, jak by měly členské státy tuto rovnost, resp. diskriminaci, ve svém právním řádu upravit. Nehovoří zde o možnosti rozlišování, např. pokud by splňovalo nějaký odůvodnitelný či legitimní cíl. Z jejího znění vyplývá jasně, v jakých otázkách není možné někoho negativně odlišit a znevýhodnit. Výčet oblastí je však pouze demonstrativní, což naznačuje především slovní spojení „jiné postavení“.

Aplikovatelností zákazu diskriminace pouze na užívání jiných práv a svobod je dovozován princip „akcesority“, či „subsidiarity“. Tento článek nemá samostatnou existenci, ale může být namítán vždy ve spojení s jiným samostatným ustanovením Úmluvy. Stěžovatel tak musí namítat, při výkonu jakého práva zaručeného Úmluvou mělo k diskriminaci dojít. Prává akcesorita by znamenala, že se může aplikovat jen a pouze ve spojení s namítaným porušením jiného ustanovení Úmluvy. Nepravá akcesorita znamená, že k porušení čl. 14 může dojít i samostatně, bez současného porušení jiného ustanovení Úmluvy. V současné době, jakožto výsledek ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva, článek 14 Úmluvy nemusí být namítán akcesoricky.⁴⁶

Dovolávat se diskriminace může každý, pokud mu náleží samostatné či hmotné právo. Mohou se jí dovolávat i osoby právnické, např. ve spojení s Protokolem č. 1 (ochrana majetku). Povinnými subjekty jsou státy jako smluvní strany. To znamená, že např. zaměstnanec nemůže přímo žalovat svého zaměstnavatele pro porušení Úmluvy. Tento přímý vztah se promítá do národní úpravy, kde se vztahuje i na soukromé subjekty.⁴⁷ Mezi soukromými subjekty ovšem diskriminaci namítat nelze. Na jedné straně sporu vždy musí vystupovat stát jako povinný subjekt, jenž má zajišťovat nediskriminační právní prostředí a

---

⁴⁵ Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, r. 1950

Anglické znění: „ARTICLE 14 Prohibition of discrimination The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

⁴⁶ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1213-1215, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁴⁷ KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, str. 1213, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

této diskriminaci mezi soukromými subjekty předcházet. Pokud stát nepřijme dostatečná opatření, poruší tím svou povinnost stanovenou mu Úmluvou a takové porušení pak může stěžovatel namítat u Evropského soudu pro lidská práva.⁴⁸

Úprava zákazu diskriminace je taktéž upravena v Protokolu č. 12 připojeného k Úmluvě. První návrh znění protokolu spolu s důvodovými zprávami byl připraven v letech 1998 a 1999. Výsledné znění bylo přijato dne 26. 6. 2000 a v platnost vstoupil dne 1. 4. 2005. K roku 2012 protokol nepodepsala více než polovina členských států. Protokol totiž přechází od zákazu diskriminace k uznání práva na rovnost a má širší aplikační dosah než článek 14.⁴⁹ V samotném dubnu 2005 jej ze všech čtyřiceti sedmi členských států ratifikovalo deset smluvních států.⁵⁰

„Protokol č. 12 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

ČLÁNEK 1

Všeobecný zákaz diskriminace

1. Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení.

2. Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoli důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.“⁵¹

---

⁴⁸ FOREJTOVÁ, Monika. Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 20, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7380-475-6

⁴⁹ DOLEJŠOVÁ KABELOVÁ, Kristýna. Zákaz diskriminace jako právní problém v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 30-32 Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-60-6

⁵⁰ HUBÁLKOVÁ, Eva. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 83, Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-382-1.

⁵¹ Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, r. 1950

Anglické znění: The Member States Of The Council Of Europe, signatory hereto, Having regard to the fundamental principle according to which all persons are equal before the law and are entitled to the equal protection of the law; Being resolved to take further steps to promote the equality of all persons through the collective enforcement of a general prohibition of discrimination by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as “the Convention”); Reaffirming that the principle of nondiscrimination does not prevent States Parties from taking measures in order to promote full and effective equality, provided that there is an objective and reasonable justification for those measures, Have agreed as follows: ARTICLE 1 General prohibition of discrimination 1. The enjoyment of any right set forth by law shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status. 2. No one shall be discriminated against by any public authority on any ground such as those mentioned in paragraph 1.

Podle tohoto protokolu „*přestává být rovnost uvedená v článku 14 kritériem pro užívání lidských práv, ale je pojmána sama jako základní lidské právo.*“⁵² Evropská úmluva a protokol č. 12 ale hovoří o zákazu diskriminace, nikoli o pojmu „rovnost“. Pojem „rovnost“ je užit pouze v článku 5 Protokolu č. 7, který upravuje rovnost mezi manžely.⁵³

Ve znění tohoto protokolu je však zákaz diskriminace v porovnání s článkem 14 definován významně jinak – primárně nehovoří o užívání práv přiznaných touto Úmluvou (v článku 14 je hovořeno pouze o zajištění práv a povinností poskytovaných Úmluvou), nýbrž o užívání práv přiznaných zákonem. Znamená to, že u ESLP jsou nyní žalovatelná porušení vnitrostátních předpisů? Zákaz diskriminace ve smyslu tohoto protokolu se uplatní při užití jakéhokoli práva zaručeného právním předpisem, tedy jak vnitrostátního, tak mezinárodního.⁵⁴

Odlíšné znění protokolu má ale i jiný význam, a to že státy, které nepřistoupí ke všem protokolům, zajišťují pro své občany odlišnou úroveň ochrany. Nelze tedy říci, že všechny státy, které podepsaly Úmluvu, poskytují a musí poskytovat stejnou míru ochrany. Míra je zde značně odlišná, protože Protokol č. 12 dále značně omezuje orgány veřejné moci. Občany chrání více jako lidí před mocí státu, který ve vztahu ke svým občanům může vystupovat velmi autoritativně a mít velmi nadřazené postavení.

Česká republika k tomuto protokolu nicméně nepřistoupila.⁵⁵ Čeští občané tak musí při porušení povinností ze strany státu podrobně zkoumat, zda a v jaké míře se oprávnění poskytovaná Úmluvou na ně vztahují. Mají i značně ztíženou situaci ve chvíli, kdy očekávají rozhodnutí ESLP, jelikož podobná otázka, kterou

---

⁵² KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 618, Beckova skripta. ISBN 80-86898-44-X.

⁵³ DOLEJŠOVÁ KABELOVÁ, Kristýna. Zákaz diskriminace jako právní problém v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, str. 15 Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-60-6

⁵⁴ FOREJTOVÁ, Monika. Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 21, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7380-475-6

⁵⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb., „Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 21. února 1991 byla v Madridu podepsána jménem České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, a tyto další smluvní dokumenty na tuto Úmluvu navazující: Dodatkový protokol, sjednaný v Paříži dne 20. března 1952, Protokol č. 2, sjednaný ve Štrasburku dne 6. května 1963, Protokol č. 4, sjednaný ve Štrasburku dne 16. září 1963, Protokol č. 6, sjednaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983, a protokol č. 7, sjednaný ve Štrasburku dne 22. listopadu 1984.“

ESLP řešil ve vztahu k jinému státu, pro ně v dané chvíli může dopadnout zcela odlišně. Předvídatelnost rozhodnutí se tím značně snižuje. Lze říci, že ačkoliv všechny členské státy podepsaly v základu stejnou Úmluvu, občané těchto států nemají zcela stejná práva a povinnosti, protože ta se mění v závislosti na souvisejících protokolech.

3.2.2 Česká republika

Česká republika vychází nejenom z významné Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, ale i z dalších mezinárodních smluv, které její právní řád mohou značně ovlivňovat. Nejvýznamnějším pro vnitrostátní právo je ale ústavní pořádek ČR. Ústava, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve své Preambuli vyjadřuje základní hodnoty, které tímto právním předpisem přejímá za vlastní. Významné v oblasti rovnosti a diskriminace je toto prohlášení:

*„My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, (...) odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku (...) jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů (...) přijímáme tuto Ústavu České republiky.“*⁵⁶

Již sama Ústava předpokládá Českou republiku jako zemi, kde jsou občané rovnoprávní a svobodní. To dále upravuje v Listině základních práv a svobod, zákonu č. 2/1993 Sb.:

„Článek 1

Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“

V tomto článku Listina pouze nezmiňuje již předpokládanou rovnost a svobodu občanů, ale toto právo poskytuje dalším jedincům – obecně lidem. Listina základních práv a svobod právo na svobodu a rovnost zaručuje pouze fyzickým osobám.

Ve vztahu k článku 3 bývá čl. 1 Ústavním soudem označen za obecný zákaz diskriminace, obecně vyjádřenou zásadu, nebo jako rovnost neakcesorickou. Lze však říci, že je tento článek ve vztahu k článku 3 obecným zákazem diskriminace. Není na článku 3 závislý a je možné, aby fungoval sám o sobě i v jiných otázkách, než je diskriminace. Rovnost ovšem prezentuje spolu s důstojností, což významným způsobem specifikuje oblast úpravy – zakazuje

---

⁵⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

rozišování, které je morálně závadné a snižuje lidskou důstojnost.⁵⁷ Že je rovnost významným principem hodným zvláštního důrazu a zřetele, Listina dokládá v článku 3, kde tento všeobecný princip blíže upravuje:

„Článek 3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.

(3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“⁵⁸

Tento výčet, obsažený v odstavci prvním, je pouze demonstrativní. Nicméně shrnuje soulad s mezinárodními smlouvami. Obsahuje důvody, které jednotlivec ovlivnit nemůže (pohlaví, rasa, barva pleti, sociální původ) i ty, jež odůvodnit lze (náboženské vyznání, majetek, politické smýšlení).⁵⁹ Všem lidem stejně přiznává veškerá základní práva a svobody, která jim v rámci svého právního řádu stát poskytuje. Před zákonem a sobě navzájem jsou si lidé rovni ve svých právech a svobodách. Listina ale nehovoří o zákazu diskriminace. Tento výraz vůbec nepoužívá a v odstavci jedna třetího článku o něm vůbec ani nehovoří.

Lidé mají právo, nikoli povinnost, taktéž rozhodovat o své národnosti. Nemusí prokazovat žádné konkrétní znaky a mohou se přihlásit k reálně existující národnosti.⁶⁰ Národ má dva prvky – určité konkrétní znaky, kterými se vymezuje – objektivní, a vlastní pocitovou sounáležitost jedince s danou kulturou – subjektivní.⁶¹ Je tedy možné se slučovat s kulturou, která nám není vlastní

---

⁵⁷ WAGNEROVÁ, Eliška Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, str.99-101, Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

⁵⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁵⁹ KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 618, Beckova skripta. ISBN 80-86898-44-X.

⁶⁰ KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 619, Beckova skripta. ISBN 80-86898-44-X.

⁶¹ WAGNEROVÁ, Eliška Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, str. 112, Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

z našeho okolí, a i přesto nemůžeme být nuceni se jí vzdát. Naopak se naše národnost posuzuje podle našich vnitřních pocitů. Národnost tak není objektivním údajem, jako je například státní občanství. I přesto Listina národnost uvádí jako důvod, pro který je možné jedince diskriminovat.

Listina ve svém třetím odstavci neříká přímo, že zakazuje některá jednání, ale pozitivně vymezuje, že všichni lidé mají základní práva a svobody a je zakázáno je v jejich uplatňování jakkoli omezovat. Princip rovnosti v právech a svobodách překlápí na zákaz diskriminace. Tuto diskriminaci zakazuje pouze takovým způsobem, kdy by jednáním byla způsobena újma. Vyhýbá se „kotrbatým“ definicím zakázané diskriminace a nedefinuje, zda musí jednat o diskriminaci přímou či nepřímou, pozitivní či negativní, dovolenou či zakázanou. Naopak nechává prostor pro volné uvážení, které jednání na újmu jedinci je a které nikoliv. Toto znění je dostatečně univerzální na to, aby nemuselo být průběžně pozměňováno a mohlo působit dlouhodobě. To, co je a není újma, totiž může být vnímáno pokaždé jinak. Problémem tohoto odstavce tak je definice oné újmy.

Ústavní soud sám hovoří o tom, že některá omezení na právech, která mohou být pojímána jako újma, jsou přirozeným následkem volby jednotlivce při realizaci jeho práv.⁶² Pojem „újma“ ale nelze vykládat příliš úzce, třeba jak ji vymezuje soukromé právo. Pod újmu tohoto typu spadají veškerá omezení při nabývání práv, která vedou k porušení principu rovnosti.⁶³

V otázce rovnosti Listina nehovoří pouze o tom, že se lidem přiznávají základní práva a svobody bez rozdílu. Ve svém článku 4 stejným způsobem předpokládá krácení a omezování lidských práv:

„Článek 4

(3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.“⁶⁴

Stát, i lidé mezi sebou navzájem, musí jednat se všemi stejně – jako s rovnoprávnými jedinci.

---

⁶² WAGNEROVÁ, Eliška Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, str. 116 Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

⁶³ KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 621, Beckova skripta. ISBN 80-86898-44-X.

⁶⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Podrobná pravidla pak v otázkách diskriminace a rovnosti upravuje ČR ve svém Antidiskriminačním zákonu. V něm reflektuje své závazky z mezinárodních smluv, především z Evropské Unie, ale i ustanovení samotné Listiny. Tento zákon prošel dvěma novelizacemi, které se však znění části první, jež je předmětem této práce, nedotýkají. Zákaz diskriminace upravuje v oblastech: zaměstnání, podnikání, participace na odborových organizacích a profesních komorách, sociálního zabezpečení, zdravotní péče, vzdělání, přístupu ke zboží a službám, bydlení a jeho poskytování.⁶⁵ V prvním paragrafu, odstavci třetím stanovuje, že „Fyzická osoba má právo v právních vztazích, na které se vztahuje tento zákon, na rovné zacházení a na to, aby nebyla diskriminována.“⁶⁶

Zákonodárce stanovuje, že právem na rovné zacházení nemůže být vše a že je tím myšleno pouze to, co sám za toto právo označí. Diskriminaci rozděluje na přímou a nepřímou, přičemž ji dále podrobně upravuje. Přímou diskriminací může být jednání nebo opomenutí, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě, než by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci. Nepřímou diskriminací může být taktéž jednání či opomenutí, které vypadá na první pohled neutrálně, ale v důsledku je osoba znevýhodněna oproti ostatním za srovnatelné situace. I relativně diskriminační ustanovení může obstát, jestliže je dostatečně odůvodněno, zajišťuje legitimní cíl a je přiměřené.⁶⁷

Zákon za diskriminaci považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn a navádění k diskriminaci. Jedinec se může dopustit nejen diskriminace, ale v některých případech i trestného činu. Obtěžování je chování, které souvisí s lidskou etnicitou, věkem, pohlavím, lidskou rasou, sexuální orientací, atd., které má za cíl jedince zastrašit, ponížit, urážet či nějak jinak srážet na lidské důstojnosti... Sexuální obtěžování je srážení v sexuální oblasti. Pronásledováním je myšleno nepříznivé zacházení či znevýhodnění, ke kterému došlo v důsledku uplatnění práv. Navádění k diskriminaci je přesvědčování jiného k tomu, aby diskriminoval, zatímco pokyn k diskriminaci znamená zneužití podřízeného postavení druhého k diskriminaci třetí osoby.⁶⁸

---

⁶⁵ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, §1

⁶⁶ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

⁶⁷ Tamtéž, §§ 2 a 3

⁶⁸ Tamtéž, § 4

Sám antidiskriminační zákon dovoluje, aby docházelo k rozdílnému zacházení, pakliže je dostatečně zdůvodněno a je přiměřené legitimnímu cíli. V pracovních vztazích je tedy možné hledět například na věk či náboženské, vyznání pokud je pro danou práci významné (př. minimální či maximální věková hranice, zaměstnání v církvích...). Antidiskriminační zákon ukládá zvážit příslušnou míru a význam.⁶⁹

V případě porušení práva na rovnost opravňuje zákon fyzické osoby k podání žaloby u soudu. Mohou se domáhat upuštění od diskriminace, odstranění následků diskriminace a poskytnutí přiměřené satisfakce. Pro tyto účely může s vymáháním práv fyzickým osobám pomáhat právnická osoba – poskytováním informací či jiných součinností.⁷⁰

Přímá ani nepřímá diskriminace není žádoucím stavem. Jestliže v právní normě není obsažena sankce, její vynutitelnost významně klesá. Proto i v případě diskriminace jsou stanoveny sankce za toto nedovolené právní jednání. Trestní zákoník byl několikrát novelizován. V následujících paragrafech ale žádných změn nedoznal.

„§ 356

Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
(1) *Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*

(2) *Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.*

(3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,*

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

*b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.*⁷¹

Dále diskriminaci trestní zákoník upravuje v §§ 401 a 402:

„§ 401

---

⁶⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, §§ 6 a 7

⁷⁰ Tamtéž, §§ 10 a 11

⁷¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Útok proti lidskosti

(1) Kdo se v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu dopustí (...)

f) apartheidu nebo jiné podobné segregace nebo diskriminace

(...) bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem.“

„§ 402

Apartheid a diskriminace skupiny lidí

(1) Kdo uplatňuje apartheid nebo rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou nebo třídní segregaci nebo jinou podobnou diskriminaci skupiny lidí, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,

a) uvrhne-li činem uvedeným v odstavci 1 takovou skupinu lidí do těžkých životních podmínek, nebo

b) vystaví-li takovým činem takovou skupinu lidí nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.

(3) Příprava je trestná.“⁷²

Trestní zákoník diskriminaci trestá poměrně přísnými tresty. Zatímco při podněcování k nenávisti se musí jednat o dokončený trestný čin, kde trest odnětí svobody může být maximálně 3letý, v případě § 402 se již jedná o vysoce nebezpečný trestný čin, resp. zločin, kde je trestná i příprava. Je jasné, že se nejedná o malichernou záležitost a diskriminovat se skutečně nevyplácí.

4 Aktuální otázky v oblasti rasové a etnické

4.1 Diskriminace a rovnost v oblasti rasové a etnické

Práva menšin můžeme rozdělit do dvou skupin: práva vylučující diskriminaci a pozitivní ochranná práva. Pozitivní ochranná práva představují zvláštní ochranu existenčních a vývojových možností menšin, kterými se má kompenzovat nevýhodnost postavení menšiny ve vztahu k většině, např. umožnění jazyka menšiny v řízení před soudy a správními orgány (viz níže

---

⁷² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

v textu). Práva vylučující diskriminaci jsou různé zákazy spojované s určitými menšinovými znaky, jako jsou např. jazyk, náboženství, či rasa.⁷³

Lidé si jsou rovni, bez ohledu jaké jsou rasy nebo etnického původu. Diskriminovat je pro tyto faktory, je stavem nežádoucím. Definice rasové a etnické diskriminace však nemusí být vůbec jednoduchá. Právní definice nemusí odpovídat ostatním definicím, každý právní řád, dokonce i jednotlivé právní dokumenty, mohou definovat odlišně. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, ke které přistoupila i Česká republika, definuje rasovou diskriminaci následovně:

„Článek 1

(1) Výraz "rasová diskriminace" v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života. (...)

(4) Za rasovou diskriminaci nejsou považována zvláštní opatření, učiněná výhradně pro zajištění přiměřeného rozvoje některých rasových nebo etnických skupin nebo jednotlivců, kteří potřebují takovou ochranu, jež může být nezbytnou k tomu, aby jim zabezpečila rovné užívání nebo výkon lidských práv a základních svobod, pokud ovšem tato opatření nevedou k zachování rozdílných práv pro různé rasové skupiny a pokud nezůstanou v platnosti po dosažení cílů, pro které byla přijata.“⁷⁴

Úmluva poměrně přesně vystihuje základní body rasové diskriminace a zároveň se pokouší shrnout, co za tuto diskriminaci považovat nelze. Pro účely této práce bude rasová diskriminace myšlena tak, jak je definována v odstavci jedna tohoto článku.

O etnických menšinách hovoří i Listina základních práv a svobod, kdy speciálně v hlavě třetí zajišťuje etnickým a národnostním menšinám speciální oprávnění. Je to především právo rozvíjet kulturu, sdružovat se ve sdruženích a

---

⁷³ HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 138-139, ISBN 978-80-7380-395-7.

⁷⁴ Vyhláška č. 95/1974 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

užívat svůj mateřský jazyk. Za splnění speciálních podmínek pak mohou být tito obyvatelé ve svém mateřském jazyku vzdělávány, či ho užívat v úředním styku.⁷⁵ Tyto speciální podmínky upravuje zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin. Národnostní menšinu chápe jako skupinu občanů, kteří se od ostatních odlišují zpravidla společným etnickým původem, kulturou, jazykem či tradicemi.⁷⁶

Rasová diskriminace je tedy negativní rozlišování na základě nějakých vrozených vlastností, jako jsou barva pleti, zatímco etnická diskriminace je negativní rozlišování na základě nějakých vlastností, které má daná skupina, jako je kultura či mateřský jazyk. Rasová a etnická diskriminace staví rozdílnost na kritériích, které nelze objektivně změnit či ovlivnit. Odlišování lidí z těchto důvodů je zcela nesmyslné a je třeba se mu vyhýbat. Fyzické znaky jsou totiž dědičné. Zvyky, tradice či jazyk lze měnit i ovlivnit. Tvoří však kulturně sociální pozadí jedinců, stejně jako jejich historie, a častokrát se v nich určitým způsobem drží generačně.

V případě, kdy se setkávají odlišné rasy a etnika, přirozeně vzniká mezi lidmi určitá diverzifikace. Tato odlišnost ale nemusí být vždy negativní, a proto je důležité odlišnost těchto skupin chránit. Naopak přehnaná oprávnění pro odlišné skupiny mohou vést v důsledku i k faktickému odloučení určité skupiny obyvatel od ostatních právě pro jejich etnický či národnostní původ. Mohou vznikat oblasti, ve kterých by žili výhradně tito obyvatelé, kteří by se udržováním své kultury a jazyka vyčlenili od ostatní populace. Je tento stav skutečně žádoucí?

4.2 Právní a sociální integrace migrujících cizinců

Kdo je to cizinec? Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve svém § 1 odstavci druhém, cizince definuje jako fyzickou osobu, která není občanem České republiky ani Evropské unie. Takováto osoba může mít i jiné státní občanství, nebo být bezdomovcem, tedy nemít žádné státní občanství. I přesto může mít k České republice určitý vztah – může na jejím území pobývat, může žádat o udělení azylu, nebo se může chtít stát českým státním občanem. Všechny tyto typy vytváří určitý specifický vztah k České republice, který žadateli zakládá zcela nová práva, ale i povinnosti vůči státu.

---

⁷⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 24 a 25

⁷⁶ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, § 2

4.2.1 Azyl

V případě azylového řízení žadatel požaduje po zcela cizím státu, aby mu poskytl mezinárodní ochranu na jeho území kvůli nějakému ohrožení. Ohrožením může být pronásledování pro uplatňování politických práv a svobod nebo i hrozba vážné újmy, např. strach z pronásledování z důvodu rasy, národnosti i příslušnosti k určité sociální skupině. O udělení azylu osoba může požádat na státní hranici, na odboru cizinecké policie a také v zařízení pro zajištění cizinců. Správní řízení vede Ministerstvo vnitra. Azyl nemusí být z mnoha důvodů udělen, např. při trestné činnosti žadatele, pokud požívá ochrany jiných orgánů nebo organizací, jako je OSN. V případě kladného rozhodnutí o žádosti se cizinec stává azylantem a dostává se mu nejen základních práv, ale také povinností, které musí plnit (např. strpět identifikační úkony). Azylant dostává mj. průkaz o povolení k pobytu na území ČR. V souvislosti s azylem se azylant stává součástí tzv. Státního integračního programu. Tento program se zaměřuje na pomoc azylantům a osobám požívající doplňkovou ochranu. Jeho cílem je začlenit osoby do společnosti. Zajišťuje proto odborné kurzy, kde tyto osoby vyučuje českému jazyku a zajišťuje jim bydlení.⁷⁷

Azylanti jsou nejprve umístěni do integračního azylového střediska, ve kterém mohou být nejdéle 12, resp. 18 měsíců. Je zde zdarma vyučován český jazyk v dotaci 400 hodin a dále jsou zde jedinci připravováni na život v České republice (tj. i uplatnění na trhu práce...). Pracovníci přítomné azylanty provází a pomáhají jim i v sociální oblasti – registrace zdravotních pojišťoven, registrace u lékaře atd. Probíhá zde příprava pro odchod do samostatného bydlení. Oprávněné osoby si samy zajistí ubytování, nebo pobývají v zařízení sociálních služeb. Na toto ubytování dostávají od obce dotaci. Každá z osob má vypracovaný svůj individuální integrační plán. Ten obsahuje:

- Bydlení: úhrada nájmu, vstupních nákladů, vybavení bytu
- Zaměstnání: registrace na Úřadu práce ČR, pomoc při hledání zaměstnání, pomoc rekvalifikační...
- Vzdělávání a jazyk: bezplatný kurz českého jazyka v rozsahu 400 hodin, kurzy vzdělávání v oblasti kultury a demokracie

---

⁷⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu, §§ 3, 3a, 8, 15, 50-53, 59, 68-70

- Sociální oblast: přístup k sociálním dávkám – sociální podpora, dávky v hmotné nouzi...
- Zdravotnictví – registrace u zdravotní pojišťovny, praktického lékaře, zubaře
- Tlumočení, právní a sociální poradenství

Azylant po absolvování jazykového kurzu obdrží jazykové osvědčení. Tyto osoby mají možnost se zúčastňovat různých aktivit, které probíhají na území dané obce a o kterých je daná obec musí informovat. Mohou využívat pomoc různých nestátních neziskových organizací a taktéž církví.⁷⁸

Tento integrační plán připravuje osoby, kterým je azyl poskytnut, na celkové začlenění do společnosti. Stát na vlastní odpovědnost pomáhá daným osobám, aby nebyly společností vyčleněny. Důležitou součástí je nejenom jazyková výbava, ale především seznámení se s kulturou daného státu tak, aby tyto osoby byly skutečně seznámeny s okolím, do kterého se chtějí začlenit.

V ideálním případě by byly dané osoby jazykově vybaveny, sociálně zabezpečeny, bylo by jim zajištěno ubytování a možná interakce s obyvateli dané obce prostřednictvím obce či různých organizací. Jediné, co by je odlišovalo od ostatních, by byl jejich národnostní a etnický původ, příp. rasa. V tomto případě by se však nejednalo o problém, jelikož by se osoby dokázaly přizpůsobit svému okolí. Důležitou součástí odehrají samotní spoluobčané v obci. Ti samozřejmě ze zákona takto chráněné osoby nemohou nijak diskriminovat pro jejich původ. Mohou ovšem těmto chráněným osobám vytvořit potřebné zázemí, a tak jim pomoci v jejich integraci.

4.2.2 Státní občanství

V případě cizince je možné, aby tato osoba zažádala ČR o udělení státního občanství a stala se občanem tohoto státu. O udělení rozhoduje Ministerstvo vnitra a není na něj právní nárok. Aby se cizinec mohl stát občanem ČR, je třeba, aby byl plně integrován do české společnosti. Musí zde žít určitou dobu a mít na území České republiky trvalý pobyt. Důležitou podmínku, kterou žadatel musí splnit, je znalost českého jazyka – absolvováním jazykové zkoušky. Dále musí žadatel znát ústavní systém ČR a základní kulturně-spoločenské, zeměpisné a

---

⁷⁸ Příloha usnesení vlády č. 954 o státním integračním programu pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou v roce 2016 a v letech následujících, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/usneseni-vlady-cr-o-statnim-integracnim-programu.aspx>

historické realie této země. Obě tyto náležitosti nemusí dokládat žádnou zkouškou, pokud na území ČR absolvovat 3 roky školní docházky - základní, střední či vysoké školy. Dále se hledí, zda jedinec splňuje podmínky sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění, důchodového pojištění, zda je zaměstnán, příp. plní svou vyživovací povinnost a platí státu daně a poplatky (musí prokázat výši svých příjmů). Osoba, která má zájem o udělení státního občanství, si může podat žádost o udělení. V případě, že je žádost kladně vyřízena, skládá občan státoobčanský slib.⁷⁹

Zákon o státním občanství v případě udělení státního občanství na žádost předpokládá, že žadatel je osoba, která má o udělení státního občanství vážný zájem a je proto schopna a ochotna splnit potřebné podmínky. Mezi nejzákladnější podmínku spadá jazyková vybava, která je nezbytně důležitá. Test, který se zaměřuje na znalosti o České republice, však již žádnou samozřejmostí být nemusí. Je bezpochyby dobré, pokud žadatel ví, jaká je přibližně rozloha, kolik má ČR obyvatel (apod.). Je ovšem nezbytné, aby věděl, jaké chování je dovolené a jaké není, jaké jsou národní kulturní události a jaká česká společnost je. Otázky proto musí být skutečně potřebné, musí reflektovat nezbytné znalosti. Je totiž zbytečné, aby se žadatelé pouze naučili údaje, které v dohledné době zapomenou a zcela je nevyužijí. Výsledkem těchto všech podmínek by měly být osoby, které jsou pro Českou republiku „přínosem“, které se dokáží plně zapojit do společnosti a mohou se stát českými státními občany.

4.2.3 Diskriminace při integraci?

Zákon tedy jasně rozlišuje různé podmínky a požadavky žadatelů. V případě přechodného pobytu nepočítá s žádnou integrací osob a nevyžaduje ji ani od osob, které zde pobývají dlouhodobě, ačkoliv ji nevyklučuje. Jinak je tomu již v případě osob, které zde žádají o azyl. Stát jim poskytne „pomocnou ruku“ za předpokladu, že „díl své práce“ odvedou samotní žadatelé o azyl a že se plně přizpůsobí. Ve výsledku by toto přizpůsobení mělo vést k žádosti o udělení státního občanství. Právní předpisy uvádí, jak by situace měla vypadat z pohledu práva. Nereflektují již skutečnou situaci z pohledu samotných žadatelů o azyl, azylantů či obyvatel České republiky.

---

⁷⁹ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, §§ 11 – 14, 27

Právě při správním řízení o udělení azylu je největší možnost, že se projeví rasová či etnická diskriminace a daný žadatel azyl nedostane. O tom, zda pouze nesplňuje podmínky přiznání, nebo že je diskriminován, se nemusí dozvědět. Je proto v nevýhodném postavení, které není nikterak posíleno.

Od roku 1990 do roku 2014 se počty žádostí o mezinárodní ochranu výrazně měnily. Zatímco počet žádostí do roku 2009 včetně přesahoval 1000 ks, mezi lety 2010 až 2013 se pohyboval pod touto hranicí. Nejvíce jich bylo v roce 2001 (18 904) a v roce 2003 (11 400). Hranice 1000 ks žádostí byla opět přesažena v roce 2014 a 2015 (1 156 a 1 525). Oproti letům předchozím Česká republika zatím nedolává žádné migrační vlně.

Někteří žadatelé jsou neúspěšní, a tak podávají svou žádost znovu. Od roku 2011 se opakované žádosti pohybují v počtu mezi 200 až 300 případy za rok. V souvislosti s válečným konfliktem na blízkém východě a následně související migrační vlnou ale v České republice přibývají žádosti spíše z jiných zemí – např. v prosinci 2015 pocházelo necelých 41% žádostí od Ukrajinců, asi 8,5% od Syřanů a okolo 7% žádostí od Číňanů. Celkově za rok 2015 žádalo o mezinárodní ochranu nejvíce Ukrajinců (45,5%), dále Syřanů (8,7%) a na třetím místě Kubánců (8,4%). Je třeba říci, že právě syrským uprchlíkům bývá žádost zpravidla kladně vyřízena, což většinou neplatí o žádostech ukrajinských občanů, kde je kladně rozhodnuto významně méně (hluboko pod 50%). Celkově byl azyl v roce 2015 udělen v 71 případech, doplňková ochrana v 399 a negativně bylo rozhodnuto v 430 případech.⁸⁰

Žádosti, které Ministerstvo vnitra posuzuje, končí především v případě válečných uprchlíků obvykle pozitivně. Pouze z čísel se tu diskriminaci hovořit nedá, ačkoliv není vyloučeno, že se o ni může jednat v ojedinělých případech. Uprchlíkům tak stát více méně nebrání a mezinárodní ochranu jim poskytuje. Stejně vstřícný přístup však azylanty již nečeká od samotných občanů České republiky.

Podle Výroční zprávy Amnesty International za rok 2015 je shodně s realitou uváděno, že v průběhu roku probíhaly protesty pro i proti uprchlické. To údajně potvrzuje i průzkum veřejného mínění, kde 50% Čechů nesouhlasí

---

⁸⁰ Statistická zpráva o mezinárodní ochraně, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2015.aspx>

s přijímáním uprchlíků prchajících před ozbrojeným konfliktem.⁸¹ Tato zpráva nesouhlas Čechů označuje za rasismus a xenofobii.

Je možné tvrdit, že se občané této země těchto cizinců obávají, což není nic nezákonného a ani nic nežádoucího. Avšak označovat protesty občanů za rasistické, je přehnané. Právo shromažďovací, které zaručuje Listina základních práv a svobod, zaručuje právě to, že občané mohou vyjít do ulic a vyjádřit svobodně svůj názor (článek 17 a 19 Listiny základních práv a svobod).

*„Ústavní soud zaujal stanovisko, dle něhož každý názor, stanovisko nebo kritika je, vzhledem k významu svobody projevu podle čl. 17 odst. 1 Listiny, zásadně přípustným (...); omezení svobody projevu je proto výjimkou, kterou je nutno interpretovat restriktivně a lze ji ospravedlnit jen kvalifikovanými okolnostmi.“*⁸² Dokud se občané ČR nedopouští nedovoleného jednání, není možné tvrdit, že proti uprchlíkům dochází z jejich strany k diskriminaci. Další otázky ohledně migrantů, a to stav životních podmínek, však již není otázkou diskriminace, ale případně porušení zákazu mučení a nelidského jednání.

Podle stavu žádostí o migrační vlně hovořit nelze. Jiné údaje ovšem mohou plynout z čísel o ilegální migraci. Dle údajů, které poskytuje Policie ČR, byla za rok 2015 zjištěna nelegální migrace v ohromných číslech – PČR zajistila 8 563 nelegálních migrantů. Nejvíce se jednalo o občany Sýrie (2 016 osob), dále občany Ukrajiny (1 224 osob), a na třetím místě občany Kuvajtu (588 osob). Taktéž se jedná o osoby z Afghánistánu a Iráku (583 a 403 osob). V porovnání s předchozími lety je nárůst nejvyšší u občanů: Sýrie, Afghánistánu, Iráku a Pákistánu. Tito cizinci převážně přes území ČR tranzitují.⁸³ Uprchlíká krize v Českých poměrech není zatím kritická, co se týče žádostí o udělení mezinárodní ochrany, nežli v případě nelegální migrace, převážně tranzitního charakteru, kde je situace značně odlišná.

Diskriminování ze strany státu by mohli být i žadatelé o udělení státního občanství. Mezi lety 2010-2014 byl stav se žádostmi následující:

- 2010 – celkem 1 611 žádostí, státní občanství uděleno 67,5%
- 2011 – celkem 2 127 žádostí, státní občanství uděleno 77,7%

---

⁸¹ Výroční zpráva Amnesty International za rok 2015, Dostupné z:

<https://www.amnesty.org/en/latest/research/2016/02/annual-report-201516/>

⁸² HOLLÄNDER, Pavel. Filozofie práva. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 225, ISBN 978-80-7380-366-7.

⁸³ Vyhodnocení nelegální migrace za rok 2015. In: www.policie.cz [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-nelegalni-migrace-za-rok-2015.aspx>

- 2012 – celkem 2 334 žádostí, státní občanství uděleno 75,8%
- 2013 – celkem 2470 žádostí, státní občanství uděleno 91,2%
- 2014 – celkem 5 888 žádostí, státní občanství uděleno 85,5%⁸⁴

Nelze hovořit o tom, že by stát žádosti o státní občanství odmítal, naopak je zde pomalu se zvyšující tendence v udělování státních občanství.

4.3 Národnostní složení České republiky a některých států Rady Evropy

„Údaje o národnostním složení a dalších etno-kulturních charakteristikách obyvatel mají velký význam v současném světě v kontextu migrace, integrace a politiky národnostních menšin. Tyto údaje jsou vysoce subjektivní, politicky citlivé, a skupiny, jichž se týkají, jsou většinou málo početné. (...) Definice, způsob a rozsah zjišťování jsou však na mezinárodní úrovni velmi odlišné, a proto jsou prakticky nesrovnatelné.“⁸⁵

Takto hovoří zpráva Českého statistického úřadu o statistickém zhodnocení národnostního složení obyvatelstva. Jak bylo výše v této práci popsáno, národnost je vnitřní pocit jedince, který se k národnosti může a nemusí přihlásit. Nicméně národnost byla historicky zkoumána podle odlišných hledisek a kritérií. Při sčítání národa se již v roce 1991 národností rozuměla příslušnost k národu nebo národnosti dle vnitřního přesvědčení. K tomu byl zjišťován i mateřský jazyk, který může mít určitou vypovídací hodnotu například o etnicitě obyvatelstva.

V České republice je významným způsobem zastoupena česká národnost. Na počátku devadesátých let, okolo roku 1993, klesl počet osob slovenské národnosti a začal naopak růst počet ostatních národností – ukrajinské, vietnamské a ruské. V roce 1991 bylo možné zapsat národnost moravskou a slezskou. Česká republika tak otevřeně vůči svým občanům uznala, že ji historicky tvoří tři národy. V roce 1991 se k české národnosti hlásilo 81,2%, moravské 13,2%, slezské 0,4%, slovenské 3,1% a k polské 0,6% obyvatel. Po deseti letech, v roce 2001, se k české národnosti hlásilo až 90,4%, moravské již

⁸⁴ Statistika počtu podaných žádostí a počet nabytí státního občanství České republiky, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistika-poctu-podanych-zadosti-a-pocet-nabyti-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

⁸⁵ Český statistický úřad. Národnostní struktura obyvatel. In: www.czso.cz [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf/d0d27736-ef15-4f4f-bf26-e7cb3770e187?version=1.0>

pouze 3,7%, slezské 0,1% a slovenské 1,9% obyvatel. Významnou změnu však přinesl rok 2011 – k české národnosti se hlásí pouze již 64,3% a moravské 5% obyvatel. Změny u ostatních národností byly minimální.

K nárůstu došlo zejména u ukrajinské národnosti – z 0,1% v roce 1991 na 0,5% v roce 2011. Vietnamská národnostní menšina se ke své národnosti začala více hlásit až po roce 2000. V roce 2011 činila tato menšina 0,3%. V letech 1991 a 2001 bylo zastoupení ruské národnostní menšiny 0,1%, což se zvedlo o jednu desetinu na 0,2% v roce 2011. Celkově tyto 0,2 procenta představovalo necelých 18 000 osob. K romské národnosti se při sčítání v roce 2011 přihlásilo méně než 0,1%, tedy asi 5 000 osob. To samé neplatí o kategorii česko-romské národnosti, ke které se v roce 2011 přihlásilo o sedm tisíc osob více než v roce 2001 a činilo tak 0,1% populace.⁸⁶

Ve Velké Británii podle statistických údajů z roku 2011 se 86% obyvatel označilo za bělocha,⁸⁷ což činí 48,2 milionu lidí. Početnou etnickou skupinou se pak ukázala indická národnost 2,5% (1,4 milionu lidí), následována pakistánskou (2%). Arabů se přihlásilo na 0,4%, cca 240 000 lidí. K romské národnosti se přihlásilo 0,1% populace, 58 000 obyvatel, kteří tvoří nejmenší etnickou menšinu.⁸⁸

Rakousko – podle údajů z roku 2001 je zde 91,1% Rakušanů, 4% obyvatel bývalé Jugoslávie (zahrnuje Chorvaty, Slovince, Srby a Bosňany), Turci tvoří 1,6% obyvatelstva, Němci 0,9%, ostatní nespécifikované etnické menšiny 2,4%.⁸⁹

Německo dle údajů z roku 2001 obývají především Němci (91,5%). Dále obyvatelstvo tvoří 2,4% Turků, ostatní etnické menšiny představují 6,1% a jsou to především Řekové, Italové, Poláci, Rusové, Srbové, Chorvati, či Španělé.⁹⁰

---

⁸⁶ Český statistický úřad. Národnostní struktura obyvatel. In: www.czso.cz [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf/d0d27736-ef15-4f4f-bf26-e7cb3770e187?version=1.0>

⁸⁷ White ethnic group

⁸⁸ Office for National Statistics. Ethnicity and National Identity in England and Wales: 2011.

In: www.ons.gov.uk [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z:

<http://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/ethnicity/articles/ethnicity-and-national-identity-in-england-and-wales/2012-12-11#ethnicity-in-england-and-wales>

⁸⁹ Index Mundi. Austria Demographics Profile 2014. In: www.indexmundi.com [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/austria/demographics_profile.html

⁹⁰ Index Mundi. Germany Demographics Profile 2014. In: www.indexmundi.com [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/germany/demographics_profile.html

Na Slovensku podle údajů z roku 2011 žije 80,7% Slováků, Maďarů 8,5%, Romů 2%, a dalších blíže nespecifikovaných etnických menšin 8,8%.⁹¹

V Rumunsku podle údajů z roku 2011 žije 83,4% Rumunů, 6,1% Maďarů, 3,1% Romů, 0,3% Ukrajinců, Němců 0,2%.⁹²

Polsko tvoří 96,9% Poláků, 1,1% Slezanů, 0,2% Němců a 0,1% Ukrajinců (údaje z r. 2011).⁹³

Ve Finsku žije 93,4% Finů, 5,6% Švédů, 0,5% Rusů, 0,3% Estonců, 0,1% Romů, 0,1% Laponců. (údaje z r. 2006)⁹⁴

Rusko tvoří 77,7% Rusů, 3,7% Tatarů, 1,4% Ukrajinců, 1,1% Baškirů, 1% Čuvachů, 1% Čečenců, další národnosti tvořících 10,2% obyvatel (údaje z roku 2010).⁹⁵

5 Judikatura Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva

Právo na rovnost a právo nebyt diskriminován jsou tedy ústavně zaručená práva, zakotvená taktéž v mezinárodních smlouvách. Pokud někdo tvrdí, že byl diskriminován, obrací se na soud, kde tuto diskriminaci prokazuje (v určitých případech nemusí, viz kapitola Přímá a nepřímá diskriminace). V případě ústavních práv se stěžovatelé často obrací na Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS ČR“), jehož úkolem je tato práva chránit. Jestliže jsou stěžovatelé nespokojeni s výsledkem, mají možnost svou stížnost předložit Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). V oblasti diskriminace soudy postupem času vyvinuly různé testy, které mají zkoumat, zda k onomu porušení práv došlo či ne.

---

⁹¹ Index Mundi. Slovakia Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/slovakia/demographics_profile.html

⁹² Index Mundi. Romania Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/romania/demographics_profile.html

⁹³ Index Mundi. Poland Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/poland/demographics_profile.html

⁹⁴ Index Mundi. Finland Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/finland/demographics_profile.html

⁹⁵ Index Mundi. Russia Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/russia/demographics_profile.html

5.1 Judiciální testy

Diskriminace je nějaké odlišné posuzování či omezení základního práva v neprospěch daného jednice z nějakého důvodu. ÚS ČR pro účely posuzování, zda je takové omezení ještě v pořádku, či se již vymyká, stanovil test proporcionality, který zejména využívá pro posouzení spravedlivého procesu:

„Při posuzování možnosti omezení základního práva či svobody ve prospěch jiného základního práva resp. svobody lze stanovit tyto podmínky, za jejichž splnění má prioritu jedno základní právo či svoboda:

První podmínkou je jejich vzájemné poměrování, druhou je požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva resp. svobody (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod).

Vzájemné poměrování ve vzájemné kolizi stojících základních práv a svobod spočívá v následujících kritériích:

Prvním je kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva).

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřebnosti, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod.

*Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv.“*⁹⁶

Přímo v otázce diskriminace však soud vyvinul i další testy, jako např. test přímé diskriminace:

„Test přímé diskriminace se skládá z následujících kroků, které lze vyjádřit formou otázek:

- 1. jde o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny?;*
- 2. je s nimi nakládáno odlišně na základě některého ze zakázaných důvodů?;*
- 3. je odlišné zacházení stěžovateli k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?;*
- 4. je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené?“*⁹⁷

---

⁹⁶ Judikatura Ústavního soudu ČR, Pl.ÚS 4/94, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=27131>

Tyto testy se vztahují pouze na území České republiky. V evropském prostoru jsou pro účely diskriminace využity jiné testy. „*Diskriminace podle ustálené judikatury ESLP spočívá v rozdílném zacházení s osobami nacházejícími se v obdobných situacích, a to bez objektivního a rozumného zdůvodnění.*“⁹⁸

Jak tuto diskriminaci rozeznat vymezením samotného soudu? Historicky první test existence diskriminace byl proveden roku 1968 v případě Belgian Linguistic a šlo o test přímé diskriminace. Podle tohoto testu musí existovat rozdíl v zacházení osob v analogických či obdobných situacích. Testem objektivního zdůvodnění se prokazuje, že rozdíl v zacházení nemá žádné rozumné ani objektivní zdůvodnění.⁹⁹

„*Právo nebyt diskriminován při užívání práv zaručených Úmluvou je porušeno také tím, když státy, které nemají objektivní a rozumné zdůvodnění k tomu, aby tak nečinily, nezacházejí odlišně s osobami, jejichž situace se výrazně liší.*“¹⁰⁰

Ve vztahu k diskriminačním účinkům soud stanovil ještě analytický test¹⁰¹: „*Pokud obecná politika nebo opatření má neúměrně škodlivé účinky na určitou skupinu, není vyloučeno, že to může být považováno za diskriminační, bez ohledu na to, že opatření není specificky zaměřeno na tuto skupinu.*“¹⁰²

Zatímco v případě testu objektivního zdůvodnění soud vyžaduje, aby stát zacházel s žadateli odlišně od srovnávací skupiny (je vhodný pro faktické situace, kdy zacházení jsou dostatečně zjevná), v testu analytickém stanovuje, že stát má s žadateli zacházet stejně, jako se srovnávací skupinou (více se prokazuje, stát

---

⁹⁷ Judikatura Ústavního soudu ČR, Pl.ÚS 49/10, Dostupné z:

<http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=82406>

⁹⁸ FOREJTOVÁ, Monika. Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 19, Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7380-475-6.

⁹⁹ FOREJTOVÁ, Monika. Judiciální testy při zjišťování diskriminace v soudních sporech před ESLP - Princip proporcionality ve vztahu k doktríně margin of appreciation. In: ŠVECOVÁ, A. - MASLEN, M. (eds.) Rozhodovací činnost národních, mezinárodních a evropských soudů. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2015, s. 233-236, ISBN: 978-80-8082-832-5

¹⁰⁰ FOREJTOVÁ, Monika. Judiciální testy při zjišťování diskriminace v soudních sporech před ESLP - Princip proporcionality ve vztahu k doktríně margin of appreciation. In: ŠVECOVÁ, A. - MASLEN, M. (eds.) Rozhodovací činnost národních, mezinárodních a evropských soudů. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2015, s. 236, ISBN: 978-80-8082-832-5

¹⁰¹ Stejně jako předchozí, str. 233-236

¹⁰² FOREJTOVÁ, Monika. Judiciální testy při zjišťování diskriminace v soudních sporech před ESLP - Princip proporcionality ve vztahu k doktríně margin of appreciation. In: ŠVECOVÁ, A. - MASLEN, M. (eds.) Rozhodovací činnost národních, mezinárodních a evropských soudů. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2015, s. 236, ISBN: 978-80-8082-832-5

prostřednictvím statistických údajů potvrdí neúměrný účinek na určitou skupinu lidí).¹⁰³

ESLP taktéž formuloval svůj antidiskriminační test, a to v případě Bah vs. UK:

”

- a) *Diskriminace se musí pojit s právem/svobodou zakotveným v Úmluvě.*
- b) *Přípustnost přezkumu diskriminace je dána pouze v případě, kdy lze rozdílné zacházení odlišit podle nějaké lidské charakteristiky (pohlaví, rasa, věk, atp.) nebo dle tzv. jiného postavení.*
- c) *Rozdílné zacházení lze posuzovat jako diskriminaci pouze v případě, že se osoby nacházejí v analogické nebo obdobné situaci.*
- d) *Rozdílné zacházení je diskriminací pouze v případě, kdy pro to absentuje objektivní a důvodné ospravedlnění, jinými slovy, pokud opatření nesleduje legitimní cíl a pokud neexistuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem, kterého má být dosaženo. Smluvní státy mají v tomto bodě určitý prostor pro uvážení při posouzení, zda a do jaké míry odůvodní své rozdílné zacházení v jinak obdobných situacích.*
- e) *Rámec hranice uvážení na straně státu se vždy liší podle okolností a pozadí případu (míra „podezřelosti“ důvodu pro diskriminaci).“¹⁰⁴*

5.2 Případ nepřímé rasové diskriminace

V případě prokazování diskriminace nemusí jít o jednoduchou úlohu, protože se nemusí vždy jednat o přímou diskriminaci. Významným případem pro Českou republiku v oblasti nepřímé diskriminace byl případ stěžovatelky D. H. a ostatních, který se dostal až k Evropskému soudu.

5.2.1 Ústavní soud České republiky

V červnu roku 1996 byla na ÚS ČR podána stížnost nezletilé stěžovatelky D. H. a dalších stěžovatelů.¹⁰⁵

---

¹⁰³ To samé, str. 237

¹⁰⁴ FOREJTOVÁ, Monika. *Judiciální testy při zjišťování diskriminace v soudních sporech před ESLP - Princip proporcionality ve vztahu k doktríně margin of appreciation.* In: ŠVECOVÁ, A. - MASLEN, M. (eds.) *Rozhodovací činnost národních, mezinárodních a evropských soudů.* Trnava: Trnavská univerzita v Trnavě, 2015, s. 239, ISBN: 978-80-8082-832-5

¹⁰⁵ *Judikatura Ústavního soudu ČR, Případ I.ÚS 297/99*, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=32969>

Stěžovatelé se společně domáhali:

- 1) Vyslovení závěru, že zařazením stěžovatelů do zvláštních škol bez dostatečného sledování změn v postižení, byli vystaveni rasové segregaci a diskriminaci, a tak byla porušena jejich ústavně zaručená práva a svobody.
- 2) Zrušení rozhodnutí ředitelky zvláštní školy o zařazení stěžovatelky a dalších do zvláštní školy. Dále vydání zákazu v pokračování zásahů do práv stěžovatelů, jako uložení škol povinnost monitorovat změnu v charakteru postižení a v případě zlepšení podat návrh na jejich přeřazení do základní školy. Taktéž se domáhali uložení povinnosti Školskému úřadu Ostrava a Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) vypracovat reformní vzdělávací plán na odstranění rasové segregace a rasové diskriminace na zvláštních školách v Ostravě.
- 3) Obnovení stavu před porušením práv, alespoň možnosti kompenzačního vzdělání a dále zveřejnění omluvy v denících Dnes, Lidové noviny a Právo.

Dle slov stěžovatelů:

Stěžovatelé byli žáky zvláštních škol v Ostravě. Do těchto zařízení však byli umístěni neústavním způsobem a tím dle jejich slov došlo k faktické diskriminaci. Měly tím být porušeny články 1, 3, 7 odst. 2, 24 a 33 Listiny základních práv a svobod¹⁰⁶, mezinárodní smlouvy a především články 3 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.¹⁰⁷ Stěžovatelé nevyčerпали všechny procesní prostředky, pročež se odvolávali na ustanovení § 75 odst. 2 písm. a zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, který umožňuje přijetí stížnosti, jestliže významným způsobem přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána ve lhůtě. Tímto přesahem dle stěžovatelů byla faktická rasová segregace a

---

¹⁰⁶

„Článek 7

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

„Článek 24

Príslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.“

„Článek 33

(1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

(2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.“

¹⁰⁷ „Článek 3, Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

diskriminace v oblasti vzdělávání romských dětí, které jsou zařazovány do zvláštních škol.

- 1) Stěžovatelka D. H. začala studovat v roce 1996 v Ostravě základní školu bez jakéhokoli předchozího vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen „PPP“), zatímco její sestra S. H. toto vyšetření absolvovala po zhruba 6-8 týdnech školní docházky. První třídu musela stěžovatelka D. H. opakovat. Zákonná zástupkyně bylo sděleno, že stěžovatelka S. H. je „slabá“ a „základní školu nezvládne“. Zákonná zástupkyně odmítala dát souhlas s přerazením do zvláštní školy, nebyla si vědoma testování mentální retardace u stěžovatelky D. H. a nebyl jí znám ani výsledek testu S. H. Nebyla prý informována o tom, že absolventi zvláštní školy nemají možnost dalšího vzdělání srovnatelnou se žáky, kteří mají dokončenou základní školu. Obě stěžovatelky však byly přerazeny do zvláštní školy v dubnu 1999.
- 2) Stěžovatel L. B. začal mít se studiem problémy až ve čtvrtém ročníku, a to z důvodu chování a docházky. Byl přerazen na zvláštní školu, kde absolvoval 5. ročník, následně se vrátil na základní školu, nicméně se zde začal projevoval rozdíl v učebních osnovách. Po vyšetření v PPP bylo stěžovatelově zákonná zástupkyně doporučeno přerazení do zvláštní školy pro jeho nesoustředěnost. Ani zde zákonná zástupkyně nebyla informována o tom, že zvláštní škola je určena pro mentálně retardované žáky, kteří nemají stejné možnosti dalšího vzdělávání, jako děti ze základních škol, podepsala „nějakou“ listinu.
- 3) Stěžovatel M. P. v PPP údajně strávil pouhých 10-15 minut a psychologka následně uvedla, že je chytrý, ale bude pro něj vhodnější zvláštní škola. Zákonná zástupkyně rovněž nebyla informována o dopadu zařazení do zvláštní školy na budoucí vzdělávání a podepsala „nějakou“ listinu.
- 4) Stěžovatel J. M. psychologicko-pedagogické vyšetření neabsolvoval a byl umístěn do základní školy, kde mu zpočátku látka nečinila potíže. Následně ke svému špatnému zdravotnímu stavu začal mít s učivem problémy, opakovat ročník a měl opakovat i další. Navštívil PPP, kde bylo nejprve zákonnému zástupci řečeno, že základní školu zvládne, ale při druhé návštěvě psycholog po konzultaci se základní školou doporučil přerazení do zvláštní školy, kde žákovi absence „nebudou tolik vadit“. Pro plný stav ostatních základních škol byl přerazen do zvláštní školy.

- 5) Stěžovatelce N. P. byl doporučen odklad školní docházky PPP. Na základní škole však docházelo ke konfliktům se spolužáky i pedagožkou, motivované rasovou nenávisť vůči ní. Do zvláštní školy byla přeřazena bez vyšetření v PPP. Zákonná zástupkyně nebyla informována o důsledcích přeřazení na další vzdělávání.
- 6) D. B. po úspěšném testu nastoupila školní docházku na základní škole, kde prý trpěla projevům rasové nesnášenlivosti od spolužáků. Když do školy měla nastoupit její sestra A. B., zákonné zástupkyni mělo být sděleno, že na základní školu nepatří, a tak byly obě sestry přeřazeny do zvláštní školy bez písemného souhlasu zákonné zástupkyně.
- 7) R. S. po absolvování testu v PPP začal navštěvovat základní školu s průměrným prospěchem. Kvůli rasovým předsudkům ze strany spolužáků se zhoršil jeho duševní stav a byl krátce hospitalizován v psychiatrickém ústavu. Následné testování v PPP zvládl, avšak byl přeřazen do zvláštní školy. Po dalším PPP testování byl přeřazen zpět do základní školy, nicméně měl problémy „ze špatných vztahů včetně absencí“. Ačkoliv absolvoval další úspěšné testy, byl se souhlasem svého zákonného zástupce přeřazen do zvláštní školy. Zákonný zástupce prý nebyl informován o možném dopadu na další vzdělání.
- 8) Zákonnou zástupkyni K. R. po 3 měsících navštěvování základní školy tato škola požádala, aby ji přeložila do zvláštní školy. Test v PPP měl trvat 5-7 minut a zákonná zástupkyně byla přesvědčena, že přeřazení nesmí odmítnout a nebyla informována o důsledcích přeřazení.
- 9) Podobný postup měl údajně potkat i stěžovatelku Z. V., která měla čelit rasové nenávisť ze strany spolužáků.
- 10) Stěžovatelka H. K. byla před nástupem do základní školy podrobena PPP testování, po jehož skončení bylo doporučeno její přeřazení do zvláštní školy. Zákonný zástupce s tím nesouhlasil, o možnosti odmítnutí nevěděl a nebyl informován o důsledcích přeřazení na další vzdělávání.

Stěžovatelé shledali, že v jejich případech došlo k rasové diskriminaci, což dokládali statistikou – Romové představovali méně než 5% všech dětí školou povinných v Ostravě. Z celkového počtu 1 360 žáků na zvláštních školách v Ostravě bylo 56,03% Romů, přičemž na základních školách z celkového počtu 33 372 žáků bylo pouze 2,26% Romů. Tvrdili, že ze zahraničních zdrojů vyplývá

jasně, že „(1.) dochází k odlišnému zacházení ze strany ostatních ve srovnatelné situaci a (2.) rozdíly nemohou být objektivně a racionálně opodstatněné ani jako uskutečňování záměru ani jako prostředek k jeho uskutečnění.“ V této věci stěžovatelé spatřovali nepřímou diskriminaci „bezprecedentního rozsahu“, pro který neexistuje vysvětlení.

Umístěním do zvláštních škol mělo dojít dle stěžovatelů ke způsobení újmy, jelikož kvalita vzdělání na zvláštních školách je podstatně horší, než na základních školách. Návrat do základních škol jim pak prý nebyl umožněn a tím jim bylo i znemožněno vstoupit na střední školy neučnovského charakteru. Tímto zařazením měli být stěžovatelé označeni za „hloupé“ a „zaostalé“, což je poznamenalo na celý život, včetně sníženého sebevědomí a dalších psychických následků.

Stěžovatelé dále namítali, že hodnotící metody psychologických vyšetření jsou vědecky vadné a nespolehlivé. Psychologické testy nejsou údajně standardizovány pro Romy v České republice a při jejich provádění nebyly zohledňovány předvídatelné kulturní, jazykové a další překážky, jež validitu hodnocení testů ovlivňují. Přesto tyto výsledky slouží jako výhradní podklad pro rozhodnutí o umístění žáka. Souhlas zákonných zástupců se zařazováním dětí do zvláštních škol nebyl prý plnohodnotný, jelikož rodiče nebyli informováni o skutečnostech zásadního významu, jako že s přeřazením nemusí souhlasit, či že absolventům zvláštních škol je znemožněno studovat na středních školách neučnovského charakteru.

Ústavní soud požádal o doplnění stížnosti:

S výjimkou stěžovatelů R. S. a J. M. ze správních spisů nevyplývalo dlouhodobé testování, a tak jediným podkladem pro rozhodnutí o zařazení do zvláštních škol byla zpráva PPP. Z té však nevyplývalo, jaký test byl aplikován, jak dlouho testování probíhalo a za jakých podmínek. Jako důvod poradny byla uváděna neznalost jazyka, tolerantní výchova ze strany rodičů a nevyhovující sociální prostředí.

- U stěžovatele L. B. poradna hovořila o hranici s defektem.
- Stěžovatel R. S. byl přeřazen zpět do základní školy, s tím že se v jeho případě jedná o laxní přístup rodičů, záškoláctví a neplnění povinností.

- V případě stěžovatele K. R. byly mentální schopnosti pod průměrem, kde důvodem přeražení bylo výukové selhávání.
- U stěžovatele H. K. chybí písemný souhlas zákonných zástupců
- Stěžovatelé M. P., J. M. a N. P. po podání ústavní stížnosti dostali nabídku a pokoušeli se o složení zkoušek pro přestup na základní školu. Ostatní zákonní zástupci tuto nabídku neakceptovali a ponechali stěžovatele ve zvláštních školách z obavy, že deficit ve vzdělání přestup znemožňuje. Stěžovatelé N. P. Z. V. a J. M. v září 1999 u zkoušek uspěli a byli přeraženi na základní školu (M. P. v tomto termínu neuspěl.)

Vyjádření dalších účastníků:

Ministerstvo školství se k stížnosti vyjádřilo tak, že ústavní stížnost vychází z nesprávného předpokladu, že zařazování romských dětí do zvláštních škol je činěno na rasovém principu. Největším problémem je prý rodinná výchova, která je zpravidla negativní, rodiče dávají dětem odlišné životní návyky a jejich časté absence jim tolerují. O zařazování žáků do všech typů speciálních škol rozhoduje ředitel se souhlasem zákonného zástupce, bez kterého přeražení nelze provést. Při zařazování dětí do zvláštních škol nelze hovořit o diskriminaci, ale o zabezpečení kvality. Příslušná tvrzení nebyla doložena konkrétními objektivními důkazy a ministerstvo s ústavní stížností nesouhlasilo.

Školský úřad Ostrava s ústavní stížností nesouhlasil, jelikož z vlastních vyšetření prý nevyplynuly problémy obsažené v stížnosti. Žádný z účastníků se proti rozhodnutím neodvolal, skutečnosti zde obsažené byly nepravdivé nebo zkreslené, a proto ústavně zaručená základní práva stěžovatelů porušena nebyla.

Ředitelka Zvláštní školy 1 sdělila, že stěžovatelé D. H., S. H., L. B., M. P. jsou žáky školy, že všechny doporučila PPP a ve všech případech souhlasili jejich zákonní zástupci. Zákonní zástupci D. H. a M. P. podali návrh sami. Zákonní zástupci však nechtějí, aby jejich děti byly přeraženy zpátky do základní školy, o vzdělávacím procesu byli informováni.

Ředitel Zvláštní školy 2 sdělil, že J. M. byl do zvláštní školy zařazen na základě doporučení PPP a písemného souhlasu zákonných zástupců. Zákonný zástupce byl o vzdělávacím procesu informován. N. P. byla do zvláštní školy zařazena na vlastní žádost a se souhlasem zákonných zástupců po vyšetření v PPP. D. B. bylo doporučeno PPP přestoupit na zvláštní školu, proti čemuž

nepodala opravný prostředek. Zákonní zástupci byli informováni. A. B. bylo PPP doporučeno přestoupit, zákonní zástupci byli informováni.

Ředitelka zvláštní školy 3 uvedla, že žák R. S. byl zařazen na doporučení PPP a písemného souhlasu zák. zástupce. Později iniciovala opětovné zařazení do základní školy, tam ale nepospíval a zameškal hodiny. Byl opět přeřazen do zvláštní školy, přičemž zákonná zástupkyně o jeho prospěch neprojevila zájem. Přeřazení do základní školy zák. zástupkyně odmítla.

Ředitelka zvláštní školy 4 uvedla, že zákyněmi jsou stěžovatelky K. R. a Z. V. K přeřazení v obou případech došlo na zákl. doporučení PPP se souhlasem zákonných zástupců, kteří byli informováni, ale přestupu na základní školu nevyužili.

Ředitelka zvláštní školy 5 uvedla, že stěžovatelka H. K. byla přeřazena na základě doporučení PPP a se souhlasem zákonných zástupců. Zákonní zástupci byli informováni.

Ústavní soud shledal následující:

I.

K vyslovení závěru, že zařazením do zvláštních škol bez dostatečného průběžného sledování, zda došlo ke změně v postižení, byli stěžovatelé vystaveni rasové diskriminaci, a tak byla porušena jejich ústavní práva a svobody, není ÚS zčásti příslušný a částečně se jedná o neopodstatněný návrh.

ÚS není příslušný k vydání rozhodnutí, kterým by nahradil rozhodnutí ředitelů zvláštních škol. Tento soud však může rozhodnutí zrušit, nebo zakázat orgánu veřejné moci, aby pokračoval v porušování práv a svobod v případě, kdy porušení práva nebo svobody spočívá v jiném zásahu orgánu veřejné moci, než je rozhodnutí.

V případě, že se stěžovatelé domáhali vyslovení závěru, že k porušení jejich základních práv došlo tím, že nebyli průběžně monitorováni, jedná se o ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou, jelikož Ústavní soud může vydávat jen individuální právní akty a hodnotit pouze konkrétní okolnosti jednotlivých případů, nikoliv společenský či kulturní kontext. Tvzení o tom, že byli stěžovatelé vystaveni rasové diskriminaci, nebyla žádným způsobem doložena a stěžovatelé se o to ani nepokusili. U všech stěžovatelů byla vydána písemná rozhodnutí o zařazení dítěte do zvláštní školy s výslovným poučením, že proti nim

lze podat odvolání. Ani v jednom případě odvolání podáno nebylo a rozhodnutí bylo vždy vydáno se souhlasem jejich zástupce.

K námitkám, že zákonní zástupci stěžovatelů nebyli dostatečně informováni, soud dodává, že informace bylo možné obdržet při spolupráci s příslušnou školou. Nebyly však využívány, a proto nelze dovést, že by rodiče stěžovatelů měli zájem o opětovné přeřazení svých dětí zpět do základní školy. U některých stěžovatelů o zařazení do zvláštní školy požádali přímo jejich zákonní zástupci. Významná většina ani neakceptovala nabídku složení zkoušek, jimiž je podmíněn přestup na základní školu.

II.

V další části ústavní stížnosti stěžovatelům vadilo rozhodnutí ředitelů zvláštních škol o zařazení D. H., S. H., L. B., J. M. a R. S. do zvláštní školy. V této části ÚS stížnost neodmítl. Soud zhodnotil, že ustanovení školského zákona (zákon č. 29/1984 Sb.) a vyhlášky o speciálních školách (§ 7 odst. 1 vyhlášky č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách) nebylo aplikováno a interpretováno protiústavně, jelikož ve všech případech příslušné rozhodnutí bylo vydáno oprávněným ředitelem a byl zde vysloven souhlas zákonných zástupců. Není pravda ani to, že stěžovatelka D. H. nebyla testována v PPP. U několika stěžovatelů byla zjištěna mentální retardace či hranice s defektem.

Zákonní zástupci stěžovatelů D. H., S. H. a L. B. požádali o přeřazení do zvláštní školy, zák. zástupci J. M. opakovaně neprojevíli zájem o spolupráci se školou. Stěžovatel R. S. byl opakovaně zařazen do základní školy, avšak i přes opakovanou snahu zvláštní školy o umístění v ZŠ zůstal ve zvláštní škole.

V souvislosti s aplikací těchto norem nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatelů, proto je v této části stížnost zjevně neopodstatněná.

III.

Stěžovatelé se dále domáhali vydání zákazu v pokračování zásahů do práv stěžovatelů, zejména uložení povinností ředitelům zvláštních škol pravidelně a průběžně sledovat, zda nastává zlepšení v postižení stěžovatelů, a také požadovali po MŠMT vypracování reformního vzdělávacího plánu na odstranění rasové diskriminace na zvláštních školách v Ostravě.

Soud opět poukázal na to, že představuje orgán kasačního typu, tedy že může napadené rozhodnutí zrušit, nebo v případě jiného zásahu tomuto orgánu veřejné moci zakázat porušování práv a svobod či přikázat obnovení stavu před porušením. Ačkoliv stížnost zní jako zákaz, stěžovatelé se domáhali, aby soud uložil orgánům pozitivní činnost. Takový výrok je nemožný i pro jeho obtížnou vykonatelnost. Ústavní soud proto není k projednání této části stížnosti vůbec příslušný.

IV.

V poslední části se stěžovatelé domáhali obnovení stavu před porušením práva, kompenzaci vzdělání a omluvy v periodicích. Kompenzace vzdělání je návrh dle soudu nekonkrétní, který by měl směřovat vůči jiným orgánům, než je Ústavní soud. Ústavní soud v této části není příslušný. Zčásti je pak návrh neopodstatněný.

Rozhodnutí soudu:

Ústavní soud vyjádřil, že předpokládá, že se příslušné správní orgány České republiky návrhy stěžovatelů budou zabývat. Nicméně tuto ústavní stížnost odmítl.¹⁰⁸

5.2.2 Evropský soud pro lidská práva, 1. část

Tento případ však neskončil u Ústavního soudu. Neúspěšní stěžovatelé se bránili u Evropského soudu pro lidská práva, kde byl případ projednáván vícekrát.

O stížnosti podané u ESLP v dubnu roku 2000 bylo rozhodnuto v březnu 2005.¹⁰⁹

Soud nejprve zrekapituloval skutkový stav, průběh před Ústavním soudem a zmínil, které právní úpravy se daná problematika týká. Dále zmínil prameny Rady Evropy, jako jsou Zprávy o České republice Evropské komise proti rasismu a intoleranci (ECRI) a Zprávy předložené Českou republikou v souladu s článkem 25 odst. 1 Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.

---

¹⁰⁸ Judikatura Ústavního soudu ČR, Příklad I.ÚS 297/99, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=32969>

¹⁰⁹ Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/0A3B88384EE84C32C1257D33004AE127?openDocument&Highlight=0,

Zpráva o České republice z roku 1997 hodnotí veřejné mínění, které zastává negativní postoj k jistým skupinám, zejména romské komunitě. Dodává, že je nutné přijmout zvláštní opatření v oblasti vzdělávání příslušníků menšin, zejména Romů. Zpráva z roku 2004 hovoří o obavách ECRI, že romské děti jsou a budou nadále oddělovány od běžné společnosti. Hodnotí, že zákonní zástupci nemají vždy informace o dlouhodobých negativních důsledcích zařazení svých dětí do zvláštních škol. Běžné školy údajně odmítaly s romskými rodiči jednat. V roce 2000 vstoupila v účinnost novela školského zákona, která umožnila absolventům zvláštních škol žádat o přijetí na střední školu. Zvláštní školy ale v praxi neposkytovaly nezbytné znalosti pro docházku na střední školu. ECRI zaznamenala kladné ohlasy na nulté ročníky – počet romských dětí navštěvující základní školy se zvýšil. Nicméně zhodnotila, že problém slabého zastoupení Romů ve středním a vysokém školství nadále přetrvává.

Zpráva České republiky z r. 1999 hovoří o tom, že ČR zřizuje přípravné třídy na základních a speciálních školách. Zhodnotila, že děti s průměrnou či nadprůměrnou inteligencí bývají zařazovány do speciálních škol s rozumovou nedostatečností, že testy nepřihlížejí ke zvláštnostem Romů. Ve zprávě z r. 2004 Česká republika připustila, že Romové se potýkali s diskriminací a sociálním vyloučením a v této souvislosti chtěla přijmout příslušný zákon. Vypracovala projekt přípravných tříd, individuální programy pro děti ze zvláštních škol, opatření v oblasti předškolního vzdělávání, zvýšení počtu romských asistentů a specializované programy pro vyučující. Hlavním problémem romských žáků prý je nedostatečná znalost českého jazyka.

Předmět stížnosti:

- 1) Stěžovatelé se odvolávali na článek 14 ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1. Tvrdili, že byli diskriminováni pro svůj rasový původ, barvu pleti, příslušnost k národnostní a etnické menšině. Domnívali se, že zařazením romských dětí do zvláštních škol, kde jsou školní osnovy méně kvalitní, se jedná o nerovné zacházení, které nelze objektivně zdůvodnit.
- 2) Stěžovatelé dále tvrdili, že se stali obětí ponižujícího zacházení (čl. 3 Úmluvy), které spočívá v segregaci založené na rasovém původu.

- 3) Stěžovatelé namítali, že jim bylo upřeno právo na vzdělání (čl. 2 Protokolu č. 1). Stát prý nerespektoval právo rodičů, aby jejich vzdělání bylo zajištěno v souladu s jejich filozofickým přesvědčením.
- 4) Stěžovatelé tvrdili, že příslušné orgány nedostatečně odůvodnily svá rozhodnutí a došlo tím k porušení článku 6 Úmluvy.

Sdělení vlády:

- 1) Vláda vyzvala soud, aby stížnost prohlásil za nepřijatelnou v případě čtyř stěžovatelů, kteří byli po složení předepsané zkoušky zařazeni do běžné základní školy, čímž došlo k nápravě stavu, proti němuž se u Soudu ohrazovali. Dále vláda upozornila, že kromě jednoho stěžovatele ani jeden nedokončil základní školní docházku, a tak není možné tvrdit, že po absolvování školy nemohli pokračovat ve studiu na střední škole (což bylo umožněno i nově zákonem č. 19/2000 Sb.).

Soudu nicméně k nápravě skutečnosti nestačil fakt, že někteří již byli přeřazeni, když i v jejich případě došlo k umístění do školy, která ne zcela objektivně odpovídala jejich schopnostem. Zamítl proto námitku, že stěžovatelé nemají postavení oběti.

- 2) Vláda uplatnila námitku nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy. Podotkla, že stěžovatelé nepodali odvolání proti rozhodnutí, že šest z nich ústavní stížnost nepodalo a pouze pět z nich, kteří ji podali, napadli konkrétní rozhodnutí. Uznala, že v otázce diskriminace nebyl přijat antidiskriminační zákon, ovšem občanský zákoník umožňuje podat žalobu na ochranu osobnosti, kterou stěžovatelé nevyužili.

Stěžovatelé skutečnost nepodání odvolání vysvětlovali tím, že rodiče neměli k dispozici potřebné informace a ani Ústavní soud k tomuto opomenutí nepřihlížel. Žaloba na ochranu osobnosti dle jejich názoru není prostředek, kterým by bylo možné napadnout pravomocná správní rozhodnutí, kde účinnost této žaloby neprokázala ani sama vláda. Navíc, i kdyby účinný prostředek nápravy existoval, není nutné ho v případě rasismu využít. Tvrdili, že využili veškerých prostředků nápravy, které měli k dispozici, a že ústavní stížnost podali pouze ti, kterým neuplynula lhůta.

Soud tuto otázku vnímal jako složitou, a proto ji přesunul k posouzení při věci samé.

Část stížnosti týkající se článku 14 Úmluvy:

Část stížnosti namítala porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.¹¹⁰

Vláda uvedla, že je na stěžovatelích, aby nerovné zacházení prokázali. Rasová nerovnost však prokázána nebyla. Vláda popírá i tvrzení, že ČR nepřijímá dostatečná opatření k potírání rasové nesnášenlivosti. Umístění romských dětí do zvláštních škol nebylo svévolné ani rasově diskriminující, jelikož probíhalo standartním způsobem, předcházelo mu psychologické vyšetření prováděné odborníky a rodiče s ním vyslovili souhlas. Vláda uvedla, že kromě případu jednoho stěžovatele, šlo vždy o jisté mentální postižení stěžovatelů. Vyjádřila údiv nad tím, že rodiče stěžovatelů nesdělili nesouhlas přímo při vyšetření, či nedali podnět k novému vyšetření stěžovatelů.

Stěžovatelé tvrdili, že diskriminace nevyžaduje úmysl a není vyloučeno, že některé opatření může být diskriminační. Nemusí proto prokazovat, že by bylo úmyslem provádět segregaci na základě etnické příslušnosti. Tvrdili, že pokud diskriminaci prokáže statistika, nebo v tomto případě i zprávy mezinárodních organizací, pak se přesouvá důkazní břemeno na vládu, která musí rozdíl v zacházení zdůvodnit.

Soud zhodnotil, že tato otázka vyvolává závažné skutkové a právní důsledky a je nutné se jí podrobně zabývat.

Porušení článku 3 Úmluvy:

Stěžovatelé tvrdili, že utrpěli psychickou a emoční újmu, když byli označeni za „hloupé“ a „retardované“, což je ovlivnilo nedostatkem sebedůvěry a pocitem méněcennosti.

Vláda poukázala, že oběť takového zacházení se musí nacházet v situaci, z níž není možné vyjít jinak, než se škodlivými následky. Stěžovatelé navštěvovali zvláštní školu dobrovolně a jejich rodiče neučinili nic, čím by

---

¹¹⁰ „Článek 2, Právo na vzdělání

Nikomus nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“

stěžovatele tohoto ponižujícího zacházení ušetřili. Dále vláda tvrdila, že stěžovatelé neprokázali, že jejich zařazení do zvláštní školy bylo založeno na rasovém původu a bylo tak činěno záměrně. Jejich rodiče s tímto zařazením souhlasili, někteří je přímo vyžadovali. Proto nelze tvrdit porušení povinností vyplývajících z článku 3.

Soud nevyloučil, že předsudky obyvatelstva mohou vyvolávat pocity méněcennosti nebo ponížení a ve vzdělání mohou za výjimečných okolností případy, kdy je žák zařazen do školy s nižší úrovní, než jsou jeho rozumové schopnosti, spadat pod toto ustanovení. Vyznačil, že stěžovatelé nepředložili dostatečně konkrétní skutečnosti na podporu svých tvrzení, ale že popisují rozšířenou praxi v České republice. Ačkoliv se stěžovatelé mohou cítit ublíženi, není možné považovat toto za porušení článku 3 Úmluvy. Tato část byla zamítnuta jako neopodstatněná.

Porušení článku 2 Protokolu č. 1:

Stěžovatelé tvrdili, že umístěním do zvláštní školy jim bylo odepřeno právo na vzdělání a stát nerespektoval filozofické přesvědčení rodičů.

Vláda opět zopakovala, že umístění stěžovatelů do zvláštních škol se zakládalo na legitimních důvodech. V rámci povinné školní docházky je nabízen žákům, podle jejich osobních specifik a po projednání s rodiči, odpovídající vzdělávací program. V případě romských dětí je problém především v nedostatečné přípravě a v nevyhovujícím sociokulturním prostředí. Ve chvíli dorovnání nedostatku je možné tyto děti přeradit do základní školy. Umístění do zvláštních škol probíhá po odborném vyšetření v PPP, kde je aplikováno několik testů podle věku dítěte a bez ohledu na jeho znalost českého jazyka, zahrnuje také pohovor s rodiči dítěte. U všech dětí však měla být prokázána mentální zaostalost. Mimo další jsou cíle vzdělávacích osnov na základní a zvláštní škole shodné – děti si osvojí čtení, psaní a počítání, orientaci v přírodě a společnosti. Vláda poukázala, že pouze malá část stěžovatelů využila možnosti přeřazení na základní školu.

Kromě toho měla za to, že se stěžovatelům ani nepodařilo prokázat, v čem vzdělávání na zvláštní škole nerespektuje filozofické přesvědčení jejich rodičů. Stěžovatelé se dle jejího názoru snažili na stát přenést veškerou odpovědnost za své vzdělávání. Z článku 2 Protokolu č. 1 prý nevzniká právo na zařazení do

určitého typu školy a nelze z něj vyvozovat právo žáků na zařazení do školy pro žáky bez mentálního postižení.

Stěžovatelé tvrdili, že odlišná úroveň kvality vzdělávání jim znemožňuje se vrátit do běžných škol a získat středoškolské vzdělání mimo učiliště. Upozornili na nevhodnost testů používaných v PPP a význam informovaného souhlasu.

Soud zhodnotil, že za předpokladu zaručení práva na vzdělání všem je možné, aby rodiče mohli požadovat od státu, aby respektoval jejich náboženské a filozofické přesvědčení, pokud si plní svou přirozenou povinnost vůči svým dětem, jejichž výuku musí přednostně zajistit sami. Jejich právo je i určitá povinnost. Podoba vzdělávacích osnov je dle názoru soudu v kompetenci smluvních států, a proto se k ní soud nemůže vyjadřovat. Soud zkonstatoval, že nebylo stěžovatelům odepřeno právo navštěvovat školu a vzdělávat se. Odborníci z oboru psychologie a pedagogiky zhodnotili nedostatky stěžovatelů jako natolik závažné, že nebylo možné, aby docházeli do běžné základní školy. Stěžovatelé rovněž neprokázali, že úroveň výuky ve zvláštních školách je natolik nízká, aby se dalo hovořit o odepření vzdělání.

Soud zhodnotil, že nelze státům zakázat zřizování odlišných škol pro odlišné děti, pokud reagují na vzdělávací potřeby. Naopak, takový zákaz by mohl vést k diskriminaci postižených dětí. Soud též vyjádřil, že stěžovatelé netvrdili, že neměli přístup k vědomostním testům umožňujícím přestup na základní školu či doplňkovým kursům. Zastal se tak vlády, že stěžovatelé nedostatečně využili stávající nabídky.

Co se týče filozofického přesvědčení, soud přiznává, že rodiče mají právo „poučit své děti a radit jim, vystupovat vůči nim ve své přirozené funkci vychovatelů, vést je v souladu se svým vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“ Poukázal, že nic nenasvědčuje tomu, že rodiče stěžovatelů vykonávali uvedené funkce v souladu se svým přesvědčením. Zhodnotil, že české úřady respektovaly právo stěžovatelů na získání co nejefektivnějšího vzdělání a v této části stížnost zamítl jako zjevně neopodstatněnou.

Porušení článku 6 odst. 1¹¹¹ Úmluvy:

Podle stěžovatelů se státní orgány porušení tohoto ustanovení dopustily nedostatečným odůvodněním rozhodnutí, na základě kterého byli zařazeni do zvláštních škol. Stěžovatelům rovněž vadilo testování v PPP – volba způsobu testování je ponechána na volném uvážení psychologů.

Soud poznamenal, že stěžovatelé se pouze ohrazovali proti stručnému odůvodnění rozhodnutí ředitelů zvláštních škol a způsobu testování rozumových schopností. I kdyby tak článek 6 byl na tento případ použitelný, soud neshledal žádné zjevné porušení tohoto ustanovení (rozhodnutí byla vydána v souladu se zákonem, obsahovala poučení o možnosti podat odvolání, byla doručena zákonným zástupcům stěžovatelů). V této části soud stížnost zamítl jako zjevně neopodstatněnou.

Rozhodnutí soudu:

Soud zamítl jednomyslně předběžnou námitku o pozbytí postavení oběti. Většinou hlasů rozhodl, že předběžná námitka na nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy bude projednána spolu s částí stížnosti, týkající se článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu číslo 1.

Jednomyslně prohlásil část stížnosti týkající se článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 za přijatelnou a většinou hlasů prohlásil stížnost v ostatních částech za nepřijatelnou.¹¹²

Jednání o článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1:

Vláda uvedla, že je na stěžovatelích, aby prokázali nerovné zacházení, což se v tomto případě nestalo, jelikož nepředložili žádný důkaz, na jehož základě by bylo možné tvrdit, že jednání státních orgánů bylo rasově diskriminační. Zařazení stěžovatelů se nezakládalo na svévoli, nýbrž na standartním postupu, založeném na legitimních důvodech, s kterým rodiče vyslovili souhlas. Tento postup zahrnuje psychologicko-pedagogická vyšetření, která u všech uchazečů prokázala jisté

---

¹¹¹ „Článek 6 - Právo na spravedlivé řízení

(1) Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána (...) soudem, který rozhodne o jeho občanských právech a závazcích...“

¹¹² Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z:

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/0A3B88384EE84C32C1257D33004AE127?openDocument&Highlight=0,

mentální postižení. Vláda se podivila, že zástupci stěžovatelů nepodali podnět k novému projednání, nebo nesdělili svůj nesouhlas při vyšetření. Kromě toho uvedla, že podle údajů shromážděných Ústavem pro informace ve vzdělávání počet dětí zařazených do zvláštních škol značně poklesl od roku 1994.¹¹³

Stěžovatelé tvrdili, že s romskými dětmi je v oblasti vzdělávání zacházeno odlišně na rozdíl od neromských, a to tím, že se jim v rámci zařazení do zvláštních škol dostává méně kvalitního vzdělávání než na běžné základní škole, což jim ve výsledku brání v získání středoškolského vzdělání s výjimkou odborných učilišť. Tím se stali oběťmi rasové diskriminace, na základě čehož utrpěli psychickou újmu, protože byli označeni za hloupé a retardované. Dle svých slov poskytli soudu důkaz o této tvrzené diskriminaci. Stěžovatelé tvrdili, že pokud prokáží zjevnou diskriminaci nebo ji odhalí nejnovější zprávy mezinárodních organizací, přesouvá se důkazní břemeno na žalovanou vládu, která musí prokázat, že jde o ospravedlnitelné odlišování. Stěžovatelé popírali, že neúměrně vysoký počet romských dětí je umístěn do zvláštních škol na základě vyšetření z PPP, kde jsou testovány jejich rozumové schopnosti. Namísto toho, tvrdili, že testy jsou v českém jazyce a z českého kulturního prostředí, což romské děti znevýhodňuje a vede k chybám, jejich výsledky činí nevěrohodnými a vypadají pak mentálně postižené. Rodiče zpochybnili souhlas s umístěním dětí do zvláštních škol, jelikož u dvou stěžovatelů byly souhlasy antedatovány. O následcích souhlasu neměli být informováni, proto jednali pod nátlakem školy či lékařů. Stěžovatelé upozornili soud na případ okresního soudu v Bulharsku, kde romské děti, které navštěvovaly zvláštní školu, byly obětmi rasové diskriminace.

Soud diskriminaci podle ustálené judikatury vykládá jako rozdílné zacházení s osobami nacházejícími se v obdobných situacích, a to bez objektivního a rozumného zdůvodnění. Soud konstatoval, že stěžovatelé přednesli velké množství námitek a taktéž mnoho organizací, včetně orgánů Rady Evropy, vyjádřilo znepokojení nad způsobem zařazování romských dětí v České republice do zvláštních škol. Nicméně soud zde posuzoval ne sociální kontext, nýbrž právní rozměr. Kromě toho zopakoval, že rozvržení osnov spadá do působnosti členských států. Soud se zastal vlády – systém zvláštních škol nebyl v České

---

¹¹³ Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/089CF541D7C94836C1257E3E0024CC92?openDocument&Highlight=0,

republiky výlučně pro romské děti, ale bylo zde naopak vyvíjeno úsilí napomoci určitým kategoriím žáků získat základní vědomosti. Právní úprava podmínek zařazování dětí do zvláštních škol sleduje legitimní cíl.

Soud zdůraznil, že rodiče samotných stěžovatelů nepodnikli žádné kroky, přestože obdrželi srozumitelné rozhodnutí o zařazení svých dětí do zvláštní školy a v určitých případech sami vyjádřili přání, aby jejich děti ve zvláštní škole byli. Skutečnost, že někteří ze stěžovatelů byli přeřazeni do běžných základních škol, podle soudu dokazuje, že situace není nezvratná. Soud také upozornil, že rodiče mají přirozenou povinnost zajistit svým dětem vzdělání a je i jejich povinností, aby se informovali, jaké možnosti stát nabízí v oblasti vzdělávání. Soud uznal, že statisticky jsou vyjeveny znepokojivé údaje a situace ohledně vzdělávání romských dětí v ČR není „dokonalá“, nelze však říci, že by opatření byla vůči stěžovatelům diskriminační. Porušení s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 nebylo prokázáno.

Rozhodnutí soudu:

Jednomyslně soud rozhodl, že není nutné se vyjadřovat k předběžné námitce vlády. Poměrem šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.¹¹⁴

Ačkoliv soud v roce 2006 jasně rozhodl, stěžovatelé se s tímto závěrem nesmířili. A tak se soud tímto případem zabýval znovu, již definitivně, a to ve velkém senátu, ve kterém rozhodl dne 13. 11. 2007.

5.2.3 Evropský soud pro lidská práva, 2. část

V květnu roku 2006 požádali stěžovatelé o postoupení věci velkému senátu, čemuž bylo vyhověno. Svá stanoviska předložily kromě vlády a stěžovatelů i nevládní organizace (Step by Step, Romský vzdělávací fond, Minority Rights Group International a další).¹¹⁵

---

¹¹⁴ Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/089CF541D7C94836C1257E3E0024CC92?openDocument&Highlight=0,

¹¹⁵ Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z:

Velký senát se kromě skutečností vztahujících se k danému případu zabýval i historickým kontextem romského obyvatelstva. Romové prý pochází z oblasti mezi Indií a íránskou plošinou, kdy první psané zprávy o jejich příchodu na území pochází z 14. Století. V letech 2006 a 2007 mělo v Evropě žít okolo 8-10 milionů Romů, přičemž v některých zemích přesahovali 5% obyvatelstva, v České republice tvořili 150 000 – 300 000 obyvatel. Hovoří nejčastěji romštinou a jazykem převládajícím v oblasti, kde žijí. Většinou evropských společenství Romové nejsou uznáváni za evropský národ. Žijí v těžkých podmínkách, jejich účast na veřejném životě je značně omezena.

Dále se soud podrobně zabýval existencí zvláštních škol v ČR. Ty byly zřízeny po první světové válce pro děti s mentálním či sociálním znevýhodněním. Romské děti před rokem 1989 kvůli nárokům základních škol navštěvovaly především zvláštní školy. Dle školského zákona z roku 1984 rozhodoval o zařazení do zvláštní školy ředitel, na základě testů provedených v PPP, pokud k tomu dal souhlas jeho zákonný zástupce. Během devadesátých let vznikla možnost pro tyto žáky doplnit si své vzdělání, případně navštěvovat přípravné ročníky. V roce 1998 schválilo MŠMT alternativní vzdělávací plán pro žáky romského původu zařazené do zvláštních škol, zároveň zavedlo speciální romské pedagogické asistenty. Od novely z roku 2000 mohli i tito žáci studovat střední školu, pokud splnili podmínky pro přijetí. Podle údajů Evropského střediska pro sledování rasismu a xenofobie navštěvovala více než polovina romských dětí zvláštní školy. Podle neoficiálních zdrojů měli Romové představovat až 70% žáků zvláštních škol.

Skutkové okolnosti daného případu (zkráceně):

Stěžovatelé byli mezi lety 1996-1999 zařazení do zvláštní školy. Jejich rodiče a zákonní zástupci souhlasili, někteří si přeřazení přímo vyžádali. Souhlas vyjádřili podepsáním vyplněného formuláře. Ve dvou případech jsou podpisy staršího data než rozhodnutí o umístění stěžovatelů. O zařazení rozhodli ředitelé zvláštních škol, kteří měli k dispozici doporučení PPP. Záznamy obsahují zprávu z vyšetření, výsledky testů komentované zkoušejícím, kresby žáků a dotazníky rodičů. Rozhodnutí, obsahující možnost podat odvolání, byla doručena rodičům

stěžovatelů. Žádný z nich odvolání nepodal. V červnu 1999 dostali rodiče stěžovatelů dopis o možnosti přeražení ze zvláštní školy do základní školy. Uspěli 4 stěžovatelé. V polovině června roku 1999 zaslali někteří stěžovatelé školskému úřadu v Ostravě návrh na přezkoumání správních rozhodnutí, kde tvrdili, že jejich rozumové schopnosti nebyly testovány spolehlivě a že nebyli informováni o důsledcích zařazení na budoucí vzdělávání. Dožadovali se zrušení těchto rozhodnutí pro rozpor s právními předpisy a diskriminaci. Školský úřad sdělil, že jsou rozhodnutí v pořádku s právními předpisy a není nutné zahajovat přezkumné řízení. Stěžovatelé tak podali ústavní stížnost.

Právní předpisy:

V souvislosti s touto problematikou vstoupil v účinnost nový školský zákon, z. č. 561/2004 Sb., který se zvláštními školami již nepočítal. Pro žáky s mentálním postižením byly místo zvláštních škol speciální školy. Mezi postižení se počítalo i sociální znevýhodnění – dítě pocházející z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením a ohrožené patologickými jevy. Dále jsou zde obsaženi pomocní pedagogičtí asistenti, individuální vzdělávací plán, přípravné třídy a doplňující kurzy pro osoby, které nedosáhly základního vzdělání. Na změnu zákona reagovaly i podzákonné právní předpisy (změna vyhlášky), kde se již nehovoří o zvláštních školách.

Vyšetření v PPP:

V období rozhodném pro tento případ nebylo vyšetření v PPP povinné. Iniciovali ho učitelé nebo dětský lékař. Nejčastěji byly používány testy: Wechslerovy inteligenční škály pro děti a Stanford-Binetův test inteligence. Stěžovatelé namítali, že použité testy nebyly objektivní ani spolehlivé, jelikož byly vyvinuty výhradně pro české děti. Že tyto testy nepřihlíží ke zvláštnostem Romů, dokládá i zpráva České republiky z roku 1999.

Podle zprávy ECRI může být fakt, že většina romských dětí navštěvuje zvláštní školy, dán tím, že většina romských dětí nenavštěvuje mateřské školy. Komisař Rady Evropy pro lidská práva ve své zprávě z roku 2006 zkonstatoval, že romské děti bývají do zvláštních tříd zařazovány bez příslušného vyšetření v PPP a kritériem je jejich etnický původ. Podle nevládních mezinárodních organizací je v jejich stanovisku uvedeno, že metoda používaná v ostravském

kraji při zařazování dětí do zvláštních škol byla v rozporu s řadou účinných a vhodných metodických ukazatelů již v 90. letech běžně užívaných. Hodnocení těchto dětí prý nepřihlíželo k jejich jazyku a kultuře. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasila a předložila, že psychologické testy provádí odborníci s vysokoškolským diplomem, přičemž podle inteligenčního průzkumu, kde byl využit test WISC, dosáhly romské děti jen o málo horších inteligenčních výsledků než děti neromské.

Souhlas se zařazením do zvláštní školy:

Zpráva ECRI z březnu r. 2000 uvedla, že romští rodiče často dávají přednost zařazení jejich dětí do zvláštních škol, zčásti proto, aby se vyhnuli šikaně ze strany neromských dětí v českých školách, zčásti pro nižší zájem o vzdělávání. Tito rodiče prý často nemají informace o tom, že umístěním dítěte do zvláštní školy klesne možnost uplatnění v dalším vzdělávání. Podle informací Mezinárodní federace lidských práv se mnohokrát stává, že v běžných školách jsou rodiče povzbuzováni tyto děti umístit do zvláštních škol, jelikož by to jinak mohlo vést k odhlášení dětí neromských rodičů z běžných škol.

Kvalita osnov v základních a zvláštních školách:

Vyhláška z roku 1997 hovořila o tom, že pokud dojde během studia žáka ke změně postižení, pak ředitel musí informovat zástupce žáka o přeřazení do jiné speciální či běžné školy. Komisař Rady Evropy pro lidská práva a Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin ve svých zprávách vyjádřili, že umístěním do zvláštní školy dětem je znesnadněn přístup na další vzdělávání a omezuje je v jejich šancích na zapojení do společnosti. Zjednodušení tohoto vzdělávacího režimu následně potvrdili další organizace.

Doporučení č. 4 Výboru ministrů členským státům o vzdělávání romských dětí v Evropě:

Z něho vyplývá, že je třeba se zaměřit hlavně na systém předškolní výchovy, který bude přístupný i těmto dětem, a zároveň je podstatné komunikovat s rodiči, kteří mají být informováni. Vzdělávání by mělo brát v úvahu širší intelektuální politiku a specifické rysy romské struktury – osnovy by tak měly obsahovat tematiku romské historie a kultury, aby odrážely kulturní identitu

romských dětí. V zemích, kde je používán romský jazyk, by měla být romským dětem poskytnuta možnost výuky v mateřském jazyce. Proto je třeba, aby byli s problematikou seznámeni i jejich učitelé, v čemž by jim měli radit samotní Romové.

Soud dále rozebíral zprávy a doporučení nejen České republiky a ECRI, ale např. komisaře Rady Evropy pro lidská práva a dalších, a také různé mezinárodní smlouvy a úmluvy, které se k problematice rasové a etnické diskriminace vztahují a vyjadřují.

Právní posouzení – pravomoc velkého senátu, předběžná námitka vlády:

Podle ustálené judikatury věci, jež jsou postupované velkému senátu, jsou stížnosti v takovém rozsahu, v jakém byly prohlášeny za přijatelné, tedy v tomto případě pouze námitky týkající se článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1. Vláda podala předběžnou námitku na to, že stěžovatelé nevyčerpali vnitrostátní opravné prostředky nápravy. Senát se ztotožnil s názorem Ústavního soudu, že stížnost vyvolává otázky značného významu a jsou v sázce životně důležité zájmy. Velký senát nicméně považoval za nutné se touto otázkou zabývat znovu. Vláda tvrdila, že stěžovatelé nevyužili opravných prostředků národního právního řádu a že šest z nich nepodalo ústavní stížnost. Stěžovatelé oponovali tím, že v ČR nejsou dostupné účinné a dostatečné prostředky nápravy v oblasti rasové diskriminace ve vzdělání. A i kdyby účinný opravný prostředek existoval, stěžovatelé byli názoru, že nemusí být využit tam, kde existuje správná praxe, která rasismus umožňuje nebo podporuje. Soud však byl názoru, že přihlížet k odvolání či žalobě na ochranu osobnosti by bylo příliš formalistické, jak zhodnotil sám ÚS ČR. Předběžnou námitku vlády zamítnul i velký senát.

Porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s č. 2 Protokolu č. 1:

Stěžovatelé tedy tvrdili, že byli diskriminováni na základě své rasy či etnického původu, protože s nimi bylo bez objektivního a rozumného zdůvodnění zacházeno méně příznivě než s jinými dětmi nacházejícími se ve srovnatelné situaci. Dále tvrdili, že restriktivní výklad pojmu diskriminace, který uplatnil malý senát, je v rozporu nejen s cílem Úmluvy, ale i judikaturou ESLP. Požadovali, aby senát napravil nejasné a rozporné kritérium rozhodování, zda šlo o diskriminaci. Dle jejich názoru soud odmítl převrátit důkazní břemeno, což by mělo být

uplatněno, i přesto že jim samotným se existence nepřiměřeného dopadu podařila prokázat. Stěžovatelé však netvrdili, že by příslušné úřady v rozhodné době zaujaly rasistický přístup k Romům, nýbrž je pouze bez objektivního a rozumného zdůvodnění podrobily nepříznivému zacházení ve srovnání s neromskými občany. Také žádali velký senát, aby poskytl vodítko, které typy důkazů jsou relevantní na podporu tvrzení o porušení článku 14. Senát prý totiž nebral v úvahu množství statistických důkazů, aniž by se přesvědčil, zda jsou přesné. Z těchto statistik dle názoru stěžovatelů jasně vyplývá, že rasa či etnický původ byly v důsledku vědomého záměru faktorem, který ovlivnil proces zařazování. Je to zároveň v mnoha případech jediný možný důkaz, jak prokázat nepřímou diskriminaci. Domněnka o rasové diskriminaci dle jejich názoru proto nebyla nikdy vyvrácena.

Dále stěžovatelé tvrdili, že soud musí jednoznačně rozhodnout, co je v dané věci objektivní a rozumné zdůvodnění. Podle nich totiž nemůže tímto důvodem být nedostatečná znalost češtiny, chudoba ani odlišný socioekonomický status. Taktéž namítali, že soud nesprávně vyložil některé klíčové důkazy – rodičovský souhlas a spolehlivost psychologických testů. Upozornili, že testy, které děti absolvovaly, byly po vědecké stránce chybné a z hlediska úrovně vzdělání nevěrohodné. Někteří ze stěžovatelů byli do zvláštních škol totiž zařazeni např. kvůli záškoláctví, kázeňským problémům či kvůli závadnému chování svých rodičů. Také dle jejich názoru není možné, aby rozdílné zacházení bylo zdůvodňováno souhlasem rodičů s jejich umístěním. Souhlas daného rodiče totiž měl být v několika případech pochybný, ovšem i kdyby všichni rodiče souhlas dali, není právně významný, jelikož rodiče nikdy nebyli řádně informováni o svém právu souhlas odepřít. Rodiče proto měli za to, že výsledky testování nemohou zpochybnit. Špatnou úroveň vzdělání stěžovatelé dokládali tím, že v květnu 2006 šest ze stěžovatelů již nedocházelo do zvláštní školy a skončili nezaměstnaní. Ze čtyř stěžovatelů, kterým bylo umožněno navštěvovat základní školu, dosud dva tuto školu navštěvovali, jeden byl nezaměstnaný a jeden zapsaný na střední odbornou školu. Podle stěžovatelů však již v té době bylo jisté, že žádný z nich nezíská středoškolské vzdělání, natož vysokoškolské.

Závěrem stěžovatelé upozornili, že nově přijatá právní úprava z konce roku 2004 již o zvláštních školách nehovoří, což jasně potvrzuje, že samotná existence zvláštních škol dává těm, kteří jsou do ní zařazeni, „cech podřadnosti“.

Vláda potvrdila, že daný případ vyvolává složité otázky týkající se sociálního problému Romů ve společnosti. Při odstraňování nerovnosti členské státy musí narážet na politické, sociální, ekonomické a technické problémy, a tak by ESLP měl projevit při zkoumání opatření určitou zdrženlivost a omezit se pouze na rozhodování o tom, zda příslušné úřady nepřekročily svůj rámec pro uvážení. Znovu pak zopakovala, že rasový a etnický původ stěžovatelů nehrál při zařazení do zvláštní školy roli. O údajném odlišném zacházení neexistuje konkrétní důkaz. Školní záznamy stěžovatelů měly dostatečně dokázat, že jejich zařazení bylo výsledkem psychologických testů. K nepřímé diskriminaci vláda vyjádřila, že není možné se opírat o statistické údaje, které jsou především výrazem projevu vůle rodičů, aby jejich děti navštěvovaly zvláštní školu. Tyto statistické údaje navíc nejsou přesvědčivé, jelikož je poskytli ředitelé školy, a tak reflektují jejich subjektivní názor. Vláda kromě toho upozornila, že v ostravském regionu žila jedna z největších romských populací v České republice. A i kdyby statistické údaje uváděné stěžovateli měly určitou hodnověrnost, nezakládá to nepřímou diskriminaci neslučitelnou s Úmluvou. Naopak se toto opatření vyhýbalo diskriminaci stěžovatelů tím, že jim byl umožněn vzdělávací systém s individuálními vzdělávacími potřebami.

Vláda připustila, že počet Romů na zvláštních školách není ideální, avšak prý prokázala, že zvláštní školy nebyly vytvořeny pro romskou komunitu a že kritériem, pro rozhodnutí o zařazení, nebyl jejich etnický původ, nýbrž psychologické vyšetření, což dokládají záznamy každého ze stěžovatelů. Vláda připustila, že v některých situacích mohlo dojít k situaci, kdy původ pro zařazení se nacházel na pomezí mezi obtížemi při učení a socio-kulturně znevýhodněným prostředím, v daných případech stěžovatelů se stalo pouze jednomu. Vláda dále upozornila, že PPP vydaly pouze doporučení a rozhodujícím faktorem byla vůle rodičů, kteří byli uvědomeni o následcích zařazení na budoucí vzdělání. Ovšem pokud skutečnosti nebyly jednoznačné, mohli se proti rozhodnutí odvolat anebo požádat o přeřazení dítěte do jiného typu školy. Vláda zdůraznila, že článek 2 Protokolu č. 1 klade důraz na primární odpovědnost rodiče při výchově svých dětí, do čehož navíc stát nemůže zasáhnout, protože by porušil zásadu, že stát musí respektovat názor rodičů na vzdělání a výuku. Kromě podaných stížností rodiče pro stěžovatele neučinili nic, čím by je ušetřili údajnému diskriminačnímu zacházení.

Vláda důrazně odmítla, že jim toto zařazení znemožnilo získat středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Ať se jednalo o starý nebo nový školský zákon, možnost absolvování měli, a to např. nástavbovou výukou. Žádný ze stěžovatelů však neprokázal, že by se o to pokusil, byť neúspěšně, naopak se někteří rozhodli nestudovat, nebo studia zanechali, což dokládá jejich vlastní pasivitu a tendenci svalovat situaci na stát. Co se týče nezaměstnaných stěžovatelů, vláda podotkla, že v ostravském regionu jsou tito uchazeči registrováni na Úřadu práce, přičemž v celém ostravském regionu panuje vysoká nezaměstnanost. Mladí lidé pouze se základním vzděláním hledají zaměstnání obtížně bez ohledu na svůj etnický původ. S touto situací je ale možné pracovat – rekvalifikace a profesní poradenství za aktivní účasti uchazečů mohou situaci změnit. Konkrétně sedm ze stěžovatelů zahájilo odbornou přípravu na střední škole. Čtyři stěžovatelé studium na SŠ opustili pro nedostatek zájmu. Ti zaregistrovaní na Úřadu práce byli dle vlády neaktivní – nespolupracovali, ani neprojevíli zájem o nabídky kurzů, v důsledku čehož byli někteří z evidence vyřazeni.

V souvislosti s novým zákonem vláda odporovala tvrzení stěžovatelů, „že se nic nezměnilo“ s tím, že zvláštní školy se přetransformovaly na základní školy, že základní školy mohou zřizovat speciální třídy a jsou k dispozici romští asistenti, kteří slouží jako spojovací článek mezi školou, rodinou a jinými odborníky.

Vedlejší účastníci:

Organizace Interights a Human Rights Watch zdůraznily, že je nezbytné, aby článek 14 Úmluvy poskytoval účinnou ochranu proti nepřímé diskriminaci. Jakmile je podán nepřímý důkaz o diskriminaci, musí se důkazní břemeno převrátit. V případech nepřímé diskriminace jestliže stěžovatel prokáže, že danou praxí je podstatně znevýhodněna určitá kategorie osob vůči jiné, je dána presumpce diskriminace a důkazní břemeno se přenáší na stát. Tyto organizace tak vyjádřily názor, že postoj soudu odporuje mezinárodní a komparativní praxi.

Hodnocení soudu:

Soud upozornil, že článek 14 členským státům nezakazuje zacházení s určitými skupinami rozdílně ve snaze o vyrovnání jejich faktické nerovnosti a že

diskriminace potenciálně odporující Úmluvě může vyplývat i z faktické situace. Co se týče důkazního břemene, soud judikoval, že jakmile stěžovatel dokáže existenci rozdílného zacházení, musí vláda prokázat jeho odůvodněnost. Důkaz může vyplývat i ze souboru dodatečně závažných shromažďujících se nepřímých důkazů nebo nevyvrácených domněnek. Statistika sama o sobě nestačí k odhalení diskriminační praxe. V tomto případě však soud zhodnotil, že významné statistiky mohou postačit jako nepřímý důkaz.

Soud podotkl, že Romové tvoří znevýhodněnou a zranitelnou menšinu, vyžadují proto zvláštních ochranu. Stěžovatelé podle soudu požadovali pouze dokázání, že s nimi bylo zacházeno méně příznivě než s neromskými dětmi. Soud připustil, že rozdílné zacházení může mít podobu nepřímé diskriminace, ale nemusí nutně znamenat diskriminační úmysl. Pokud stěžovatel doloží vyvratitelnou domněnku, že určité opatření má diskriminační účinky, pak musí žalovaný stát tuto domněnku vyvrátit a prokázat, že rozdíl v zacházení není diskriminační povahy. V posuzovaném případě byly dotazníky zaslány ředitelům zvláštních škol. Z nich vyplynulo, že Romové tvořili 56% všech žáků zvláštních škol, zatímco z celkového počtu běžných škol pouze 2,26%. V Ostravě tvořil podíl zařazených Romů do zvláštních škol 50,3%. Velký senát zkonstatoval, že vláda tato čísla ani nezpochybnila, ani nepředložila jiné statistické údaje. Poradní výbor Rámcové úmluvy ve své zprávě z října 2005 uvedl, že podle neoficiálních odhadů tvoří Romové až 70% žáků zapsaných do zvláštních škol. Soud tak měl za prokázané, že ačkoliv se údaje nemusely v rozhodném období zcela shodovat, romští žáci tvořili většinu všech žáků ve zvláštních školách. To mělo za následek neúměrné zařazování dětí do zvláštních škol. Velký senát vyjádřil názor, že jsou-li prokázány takové diskriminační účinky právní úpravy, není nutné prokazovat diskriminační úmysl na straně příslušných orgánů. Proto lze důkazy předložené stěžovateli považovat za dostatečně věrohodné a významné. „Je tedy nutno převrátit důkazní břemeno a přenést ho na vládu, která musí prokázat, že rozdílný dopad právní úpravy byl výsledkem objektivních faktorů nesouvisejících s etnickým původem.“

Podle vlády byli stěžovatelé zařazeni do zvláštní školy kvůli svým specifickým vzdělávacím potřebám, které souviseli především s nízkými rozumovými schopnostmi. Jejich úroveň byla zjištěna pomocí psychologických testů v PPP. Poté, co poradny doporučily typ školy, bylo konečné rozhodnutí na

rodičích stěžovatelů, kteří v daném případě se zařazením souhlasili. Soud uznal, že rozhodnutí vlády zachovat zvláštní školy bylo motivováno snahou pro lepší řešení vzdělávacích potřeb dětí. Byl však znepokojen obavou z možné nižší úrovně učebních osnov těchto škol, zejména ze segregace, kterou tento systém vyvolává.

Soud poznamenal, že testy použité při posuzování schopností nebo obtíží dětí při učení, vyvolaly kontroverzní reakce a jsou předmětem odborných debat. Nejspíše byly neobjektivní, a proto nemohly sloužit k ospravedlnění napadeného rozhodnutí. Uznal, že není natolik odborný, aby se tím mohl zabývat, ale zastal názor, že testy nebyly objektivní, aby mohly poskytnout objektivní a rozumné odůvodnění, které článek 14 Úmluvy vyžaduje. Podle vyjádření některých vedlejších účastníků bylo umístování na základě výsledků psychologických testů odrazem rasových předsudků ve společnosti.

Soud se dále vyjadřoval k souhlasu rodičů – v daném případě byla prokázána existence rozdílného zacházení a souhlas by znamenal akceptaci tohoto rozdílného zacházení, což by znamenalo vzdání se práva na ochranu před diskriminací. Takové vzdání se musí být učiněno jednoznačně na základě vědomého souhlasu. Soud nebyl přesvědčen o tom, že by rodiče, jakožto osoby často bez vzdělání, byli schopni zvážit stránky dané situace a důsledky svého souhlasu. Vláda sama připustila, že souhlas byl udělen písemně na formulář, kde nebylo poučení o možných alternativách nebo o rozdílech mezi učebními plány zvláštních a základních škol. Vnitrostátní orgány nepodnikly žádná další opatření, aby se romští rodiče o těchto informacích dozvěděli. Tito rodiče byli postaveni dilematu, kdy si měli vybrat mezi běžnými školami, které neměly prostředky pro zohlednění kulturní a sociální odlišnosti jejich dětí, a zvláštními školami, kde většinu žáků tvořili Romové.

Závěrem soud konstatoval, že dle zprávy Komisaře Rady Evropy pro lidská práva a dokumentů ECRI není Česká republika jedinou evropskou zemí, která se potýká s potížemi při poskytování vzdělání romským dětem. Soud konstatoval, že ČR se rozhodla na rozdíl od jiných zemí tento problém řešit. Ze skutkových okolností ale vyplynulo, že proces přijímání romských dětí nebyl doplněn o záruky, které by zajistily, že stát přihlédně ke zvláštním potřebám těchto dětí plynoucích z jejich nevýhodného postavení. Naopak byli stěžovatelé umístěni do škol, kde byly učební osnovy daleko horší, a tím byli izolováni od

žáků z většinové populace. To zhoršilo jejich postavení a život mezi většinovým obyvatelstvem. Soud sice uznal úsilí českých orgánů, které vynaložily na zajištění vzdělání romským dětem, ale zhodnotil, že rozdíl v zacházení mezi romskými a ostatními dětmi nebyl objektivně a rozumně zdůvodněn. Soud došel k názoru, že diskriminačnímu zacházení museli být nutně vystaveni i stěžovatelé, coby příslušníci této komunity, a tak v tomto případě došlo u každého ze stěžovatelů k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1. Stěžovatelům byla přiznána finanční náhrada újmy.

Soud zamítl jednomyslně předběžnou námitku vlády, rozhodl třinácti hlasy proti čtyřem, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1. Rozhodl třinácti hlasy proti čtyřem, že žalovaný stát má stěžovatelům uhradit konkrétní satisfakční částky jako náhrady morální újmy a náhradu nákladů řízení. K rozsudku byly vyhotoveny disenty soudců.¹¹⁶

5.2.4 Shrnutí

Ústavní soud dostal nelehký úkol - zabývat se stížností skupiny Romů, kteří byli údajně podrobena rasové a etnické diskriminaci. K této diskriminaci mělo dle stěžovatelů dojít přeřazením ze základní do zvláštní školy. Stěžovatelé nevyužili žádných opravných prostředků, jejich prvním „opravným prostředkem“ byla až ústavní stížnost. Ústavní soud se pečlivě zabýval jejich argumenty, nicméně ve své pragmatičnosti nespatořoval v tomto přeřazení jakékoli porušení práva nebýt diskriminován. Tuto stížnost tak odmítl.

Případ stěžovatelů se dostal před malý senát Evropského soudu pro lidská práva. Ten se případem zabýval stejně důsledně jako Ústavní soud ČR. V úvahu vzal i sociokulturní zázemí případu. Shledal, že situace českých Romů není ideální, avšak v případě stěžovatelů se nepodařilo údajnou diskriminaci prokázat. Rozhodl, že k porušení zákazu diskriminace ve spojení se zařazením do zvláštní školy nedošlo.

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva tento případ posoudil jinak. Nechal se významným způsobem ovlivnit různými zprávami, doporučeními a dalšími dokumenty od různých nevládních mezinárodních organizací a institucí.

---

¹¹⁶ Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/1DCD666F85A02043C1257BE300471725?openDocument&Highlight=0,

Zhodnotil, že sociokulturní prostředí v České republice není v situaci Romů vyhovující, že na základě nedobrych vztahů mezi majoritní a minoritní skupinou dochází často k diskriminaci a že se tomu stalo i v tomto případě. Nepřímou diskriminaci dovedl ze statistik a shledal, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.

5.2.5 Vlastní porovnání případu

Ačkoliv bych ráda tuto práci zakončila obdobným názorem, jaký zastal velký senát ESLP, nemohu v tomto případě vyjádřit souhlas. Tento svůj nesouhlas se závěrem případu se pokusím vyjádřit v následujících bodech.

- 1) Stěžovatelé po neúspěchu u Ústavního soudu podali stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. To je naprosto pochopitelné, jelikož s názorem ÚS ČR se ten evropský nemusí shodovat. Nerozumím však, proč stěžovatelé místo využití opravných prostředků (odvolání proti rozhodnutí) svá práva nechali nevyužitá a obraceli se teprve na Ústavní soud, kterému primárně nepřísluší zkoumat skutkový stav věci tak, jak by mohl být přezkoumán v rámci správního řízení, popř. řízení před obecnými soudy. Už tato pasivita v přístupu při obraně základních práv mi napovídá, že stěžovatelé, resp. jejich rodiče tento pasivní přístup zastávali celou dobu a vinu se snažili svalit na stát.
- 2) Argumentem stěžovatelů byla především statistika, kterou si sami vypracovali, a která nemusela být zcela objektivní, nicméně poukazovala na stav, který v dané oblasti a čase skutečně probíhal. Že se stěžovatelé touto statistikou stěžovatelé bránili před soudy, je dle mého názoru zcela v pořádku. Naopak mě zaráží, že si vláda pro svou obranu nevypracovala vlastní oficiální statistiku.

Dle této statistiky mělo docházet k etnické či rasové diskriminaci, jelikož byly romské děti především žáky zvláštních škol. Podivuji se nad tím, že se vláda nepokusila toto umístění vysvětlit a namísto toho se bránila stále stejnými argumenty (psychologickým vyšetřením a souhlasem rodičů). Ačkoliv nejsem odborník na danou tematiku, ze spisového materiálu jsem nabyla dojmu, že hlavním problémem, který tyto romské děti měly, byla neznalost českého jazyka a kulturního prostředí. Dle názoru stěžovatelů bylo toto znevýhodňujícím kritériem.

Podle mého názoru je nesmyslné vytvářet individuální testy pro jednotlivé národnostní menšiny žijící na území ČR. Romové jsou součástí obyvatelstva, a tak se majoritě musí v určité míře přizpůsobit, například tím, že ovládají český jazyk, který je mimochodem jazykem úředním. V případě umístění tolika dětí do zvláštních škol problémem byla neznalost jazyka a kulturního prostředí daných dětí, což je vina rodičů, a nikoliv rasová či etnická diskriminace. Kdyby rodiče své děti posílali do mateřských škol, kde tato výuka probíhá, děti by neměly problém s ovládnutím úředního jazyka a jejich vzdělávání v běžné základní škole by probíhalo od téměř stejné startovní pozice jako u ostatních dětí. V tomto případě tak shledávám významné pochybení na straně rodičů.

- 3) Vláda se bránila především tím, že rodiče dali k přesunu do zvláštní školy souhlas, na jehož základě k přesunutí došlo. Rodiče stěžovatelů namítali, že tento souhlas nedávali vždy a že byl udělen pouze písemnou formou na formulář. Toto je jeden z hlavních důvodů, proč měl být spor řešen před obecnými soudy – dokazování souhlasu na formuláři přece není záležitostí, kterou se mají zabývat ústavní soudy nebo Evropský soud pro lidská práva. Bohužel, stalo se a tyto soudy musely vyřešit i tento problém.

V otázce souhlasu zastávám plně názor vlády, že pokud rodiče souhlasili s přesunem, není „o čem se bavit“. V případě, že rodiče nesouhlasili, neměli formulář podepisovat, nebo si dokonce sami vyžádat tento přesun. Přenechávat veškerou vinu na stěžovatelích by nebylo zcela správné, jelikož to byly nezletilé děti, častokrát mladší 8 let. Odpovědnost za ně a za jejich rozvoj měli primárně jejich rodiče.

Nelze ani souhlasit s námitkou, že tito rodiče častokrát neměli odpovídající vzdělání a nemohli objektivně porozumět dané situaci. Pokud totiž skutečně rodiče stěžovatelů nemohli dle svého „selského rozumu“ posoudit dopad na budoucnost svého dítěte, měli si o tyto informace zažádat. Jestliže soud argumentoval, že byli rodiče tak nízkého intelektu, aby toto dokázali, pak není možné, aby takový rodič byl zákonným zástupcem dítěte, jelikož není schopen vyjádřit názor ani sám za sebe, natož odpovědně jednat za své dítě.

Opět se tedy vracím k prvotní myšlence – pokud rodiče s umístěním souhlasili, nelze proti tomu nic namítat, jelikož svobodně vyjádřili svou vůli. Pokud by tuto vůli neměli, nemohli by formulář podepsat. I kdyby však tento

formulář podepsali, měli rodiče dostatek příležitostí běh událostí zvrátit a své dítě opět zařadit do běžného vzdělávacího procesu.

- 4) V případě testů, které probíhaly v PPP a měly ověřovat intelektové a mentální schopnosti stěžovatelů, lze říci, že tyto testy skutečně musí posoudit odborníci a nepřísluší tak hodnocení soudu, zda byly testy kvalitní a odpovídajícím způsobem validní, či zcela pozbývaly jakýchkoli odborných požadavků. Je bezpochyby možné, že testování neprobíhalo standartním způsobem, jak někteří stěžovatelé, resp. jejich rodiče namítali. Pokud rodiče o tomto testování měli pochybnost, měli iniciovat nové testování, nebo s výsledky jednoduše nesouhlasit.
- 5) Stěžovatelé a někteří vedlejší účastníci namítali, že rodiče dávali k přesunu souhlas a někdy tento přesun sami vyžadovali pro šikanu ze strany spolužáků či nátlak obecné školy. Toto je dle mého názoru podstatou sporu - zda probíhala šikana na základě rasové či etnické diskriminace mezi spolužáky a jak se k situaci stavěla škola. Pokud totiž probíhaly ze strany spolužáků posměšky a narážky na adresu romských dětí, mohlo se jednat o šikanu, která významným způsobem tomuto dítěti znesnadňuje školní docházku a samotný učební proces. V tomto případě je nutné, aby rodič své dítě nezanedbával a náznaky šikany mohl odhalit včas. Pokud je šikana odhalena včas, může tento rodič po škole požadovat řešení situace. Takováto šikana je též odrazem kvalit třídního učitele, který s žáky ve třídě musí pracovat a skupinu vést jako celek. Je vcelku možné, že k rasové diskriminaci docházelo ze strany spolužáků, případně i učitelů, že třídní učitel situaci neřešil a stejně se k situaci mohlo postavit samotné vedení školy. To by pak mohlo být důvodem, proč rodiče souhlasili s přesunem dětí do zvláštních škol, mohlo by to zavdat důvod pro změnu školy, atp. Nad tímto bodem se však soudy nepozastavily a vzhledem k absenci správního spisu nemohu ani já objektivně zhodnotit, zda taková situace skutečně nastala či nenastala.
- 6) Ve světle výše rozebraných skutečností tak souhlasím se závěrem malého senátu ESLP, který případ zhodnotil víceméně kvalitně. Lze souhlasit s tímto senátem, že situace Romů v České republice v devadesátých a následujících letech nebyla ideální, že byli Romové terčem rasové a etnické diskriminace, příkoří a nespravedlností. Nicméně v tomto případě se stěžovatelům diskriminaci prokázat nepodařilo. Malý senát přitom jednotlivé argumenty

nebral na lehkou váhu a skutečně případ podrobně posoudil. Velký senát následně ztratil veškerou kvalitu, když sám sobě odporoval.

Ačkoliv sám zhodnotil, že není dostatečně odborný, aby hodnotil psychologicko-pedagogické testy, označil tyto testy za neobjektivní. Zhodnotil, že musí být, na rozdíl od neziskových organizací, objektivní a není možné aplikovat stejné metody, jako tito vedlejší účastníci. Ve výsledku však dělal přesný opak – „choval se“ naprosto stejně jako neziskové organizace. Místo právního posouzení se opíral o sociokulturní zprávy a doporučení, neposuzoval argumenty stran, ale většinou přijal argumenty stěžovatelů. Impertinentně zhodnotil, že Česká republika jako jedna z mála evropských zemí se situací něco dělá a hledá pro ni řešení. Jako odměnu o ČR vydal rozhodnutí, ve kterém její snahu zcela popřel a naopak ji postavil do pozice, kdy nemá smysl vyvíjet jakoukoli snahu, jelikož bude tato snaha označena za diskriminaci.

- 7) Vrcholem celého sporu ovšem je, že soud rozhodl případ podle statistik. Nevadilo by ani to, že posoudil případ podle nepřímých důkazů, nýbrž to že tuto statistiku považoval za potvrzenou, když vedlejší účastník předložil **neoficiální čísla**, která pocházela z průzkumu **probíhajícího o šest let později**. Život v celé Evropě, nejen České republice, se za tu dobu mohl změnit, ale ESLP použil pro případ, který se odehrál na konci devadesátých let, statistiky mezinárodních organizací, které proběhly o několik let později po namítané situaci. Jak může soud podpořit nepřímý důkaz zcela nesmyslnými údaji, které nemají pro daný případ jakoukoli vypovídací hodnotu? Soud tím porušil právo na spravedlivý proces účastníků řízení, kteří bohužel již neměli možnost jiného posouzení.

Tento případ ukazuje, že i v evropském měřítku lze rozhodovat téměř bez důkazů a označit za diskriminaci laxní přístup zákonných zástupců, kteří místo obrany práv svých dětí svalují vinu na stát.

6 Závěr

Tématem této práce je rovnost v pojetí judikatury Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva.

Prvním cílem této práce bylo objasnit pojem rovnosti a diskriminace. Princip rovnosti je tedy významným principem, který je zapotřebí dostatečně chránit. Rovnost může být ve své reálné podobě dvojí – materiální a formální. Zatímco formální rovnost znamená pouze rovnost de iure, materiální rovnost znamená rovnost de facto. Materiální rovnost se tak vyznačuje především tím, že se více zaměřuje na zázemí a okolnosti daného případu. Lidé si jsou rovni v mnoha aspektech – ve své rase, národnosti, etnicitě, pohlaví, věku, náboženském vyznání atd. Rovnost však nelze pojímat absolutně, nýbrž pouze jako rovnost v právech a povinnostech.

Diskriminace znamená rozlišování a je jakýmsi opakem rovnosti. Diskriminační je takové jednání, kdy je se srovnatelným jedincem jednáno odlišně, nebo obráceně, když je s objektivně odlišným jedincem zacházeno stejně jako s ostatními. Diskriminace může být pozitivní a negativní. Pozitivní diskriminace není škodlivá, někdy může být naopak prospěšná. Negativní diskriminaci je třeba se vyvarovat a měla by být zakázána. Diskriminovat je možné přímo a nepřímo. Přímá diskriminace znamená, že je s určitým jedincem zacházeno odlišně než s ostatními ve srovnatelné situaci. Nepřímá diskriminace je taková, kdy nějaké na první pohled neutrální ustanovení určitou skupinu znevýhodňuje. O diskriminaci se však dá hovořit až ve chvíli, kdy je ukotvena v právním řádu.

Dalším cílem této práce bylo poukázat na právní úpravu rovnosti a diskriminace v České republice a systému Rady Evropy. Právo na rovnost a právo nebýt diskriminován jsou součástí mnoha mezinárodních smluv, které mají významný dopad téměř na celý svět. Pro Českou republiku je především významná úprava v Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod a vnitrostátním právním řádu – Ústavě České republiky, Listině základních práv a svobod, Antidiskriminačním zákoně.

Dalším cílem této práce bylo obsáhnout aktuální otázky rasové a etnické rovnosti, např. krátce popsat právní a sociální integraci cizinců migrujících do České republiky či stručně analyzovat podíl rasových a etnických menšin v některých státech Rady Evropy. V souvislosti se současným válečným konfliktem

se v prostředí České republiky o legální migrační krizi hovořit nedá. Žádostí je relativně málo a jsou většinou kladně posouzeny. V případě ilegální migrace je změna velmi výrazná a počet případů stále roste. I přes tuto migraci v České republice podle nedávných průzkumů žije především obyvatelstvo české národnosti. Stejně tomu je i v některých zemích Rady Evropy. Národnostní menšiny jsou skutečně minoritní a představují jen malé procento obyvatelstva.

Hlavním cílem této práce však bylo popsat a porovnat postoje soudních institucí - Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva. Oba tyto soudy vytvořily postupem času určitou ustálenou judikaturu. Její součástí jsou i diskriminační testy, které diskriminaci buď odhalují, nebo určují, o který druh diskriminace se jedná. Nejvýznamnějším případem v oblasti nepřímé diskriminace byl pro Českou republiku případ stěžovatelky D. H. a dalších stěžovatelů. Zatímco Ústavní soud České republiky ani malý senát Evropského soudu pro lidská práva nepřímou diskriminaci v tomto případě neshledali, velký senát Evropského soudu pro lidská práva zastal jiný názor. Nepřímou diskriminaci dovedl ze statistiky, která byla dle jeho slov potvrzena různými zprávami a doporučeními mnohých neziskových mezinárodních organizací. V případě České republiky tak došlo k porušení práva stěžovatelů nebýt diskriminováni.

V České republice je princip rovnosti dobře uchopen nejen teoreticky, ale i právně. Je součástí mnoha mezinárodních smluv i vnitrostátního právního pořádku. Domáhání se práva na rovnost je možné a probíhá nejen v rámci obecné soustavy soudů. Hlavní postavení v této oblasti má Ústavní soud České republiky, kdy některá jeho rozhodnutí přezkoumává jako soud konečný Evropský soud pro lidská práva.

7 Resumé

The subject of my theses is the principle of equality in the conception of the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights. The aim of this thesis is to describe and summarize significant and important information and data about the following topics.

In the beginning the theses defines the terms „equality“ and „discrimination“. The Principle of equality is very important principle and it is worthy of special protection. The equality can exist in two forms – formally (de iure) and materially (de facto). People can be equal to each other in many ways – in their race, ethnicity, sex, age, nationality, religion etc. The equality can not be understood absolutely, it is meant as an equality in rights and responsibilities.

Discrimination is a some kind of opposite to the term equality. It means differentiation in cases, where in the same situation we treat someone differently, or in cases, where we treat someone the same in an absolutely different situation. Positive discrimination is not harmful, and sometimes it may be even needed. Negative discrimination is not requested and should be prohibited. It is possible to discriminate directly (a specific person for some reason) and indirectly (through a neutral legislation which discriminates a specific group of people at last). However, it is possible to speak about discrimination only when the term is defined in a national legal system.

Next chapter describes which legislation includes these principles. The principle of equality and the prohibition of discrimination are a part of many international treaties that can sometimes have a worldwide impact. Nevertheless, these principles are, more importantly for the Czech Republic, part of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and also of the national legal system – The Constitution of the Czech Republic, Charter of Fundamental Rights and Freedoms, Antidiscriminatory act.

In the other chapter there is paid attention to actual problems of discrimination, such as migration and nationalities. In the context of a war conflict the state of migration increases – both the legal and illegal one. Despite of the increasing number, it is not possible to speak about a legal migration crisis in the Czech Republic during the years 2014 and 2015. On the other hand, the illegal migration change in the Czech Republic is very significant, and the number of cases grows up. Still, in other member states of the Council of Europe the

situation may be very different. Recent statistical survey shows, that in many of the member states lives mainly its own country population, and the national minorities represents only a small percentage of the population.

The penultimate chapter of the thesis describes discrimination in the judicial judgements. Many discriminatory tests comes from the consistent judicature of the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights. These tests detect discriminatory treatment or define kinds of discrimination.

The most important in this thesis is the final chapter, which describes indirect discrimination in judicial judgement. Case of the applicants D. H. and the others against the Czech Republic is most important case of indirect discrimination in the Czech Republic. Even though the case was not found a discriminatory by the Constitutional Court of the Czech Republic and the Small Chamber of the European Court of Human Rights, the Grand Chamber hold a different opinion. It concluded, that the indirect discrimination was obvious from a statistic, backed up by several non-profit international organizations' reports and references.

8 Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ECRI - Evropská komise proti rasismu a intoleranci

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EU – Evropská unie

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSN – Organizace spojených národů

PČR – Policie České republiky

PPP – Psychologicko-pedagogická poradna

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

SŠ – střední škola

ÚS ČR – Ústavní soud České republiky

9 Seznam použitých zdrojů a literatury

Odborná literatura:

- BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. Rovnost a diskriminace. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xlviii, 471 s. Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.
- DOLEJŠOVÁ KABELOVÁ, Kristýna. Zákaz diskriminace jako právní problém v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, 181 s. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-60-6
- FOREJTOVÁ, Monika. Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 220 s. Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7380-475-6.
- FOREJTOVÁ, Monika. Judiciální testy při zjišťování diskriminace v soudních sporech před ESLP - Princip proporcionality ve vztahu k doktríně margin of appreciation. In: ŠVECOVÁ, A. - MASLEN, M. (eds.) Rozhodovacia činnosť národných, medzinárodných a európskych súdov. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2015, 335 s. ISBN: 978-80-8082-832-5
- HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 429 s. ISBN 978-80-7380-395-7.
- KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, 824 s. ISBN 80-86473-90-2
- HOLLÄNDER, Pavel. Filosofie práva. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 421 s. ISBN 978-80-7380-366-7.
- HUBÁLKOVÁ, Eva Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 98 s. Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-382-1.
- KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 1019 s. Beckova skripta. ISBN 80-86898-44-X.
- KMEC, Jiří. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

- ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xii, 170 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-318-9.
- WAGNEROVÁ, Eliška Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

Elektronické zdroje:

- JANOWITZ, Morris. The Main Types and Causes of Discrimination: str. 790-791. In: *www.jstor.org* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2746264?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=types&searchText=of&searchText=discrimination&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dtypes%2Bof%2Bdiscrimination%26amp%3Bprq%3Dtypes%2Bof%2Bequality%26amp%3Bgroup%3Dnone%26amp%3Bfc%3Doff%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bso%3Drel&seq=2#page_scan_tab_contents
- Discrimination. In: *www.faculty.washington.edu* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://faculty.washington.edu/wtalbott/phil102/tr11-18.htm>
- Chart of signatures and ratifications of Treaty 005. *www.coe.int* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=h6X7Pjw1
- Příloha usnesení vlády č. 954 o státním integračním programu pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou v roce 2016 a v letech následujících, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/usneseni-vlady-cr-o-statnim-integracnim-programu.aspx>
- Statistická zpráva o mezinárodní ochraně, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2015.aspx>
- Výroční zpráva Amnesty International za rok 2015, Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2016/02/annual-report-201516/>

- Vyhodnocení nelegální migrace za rok 2015. In: *www.policie.cz* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-nelegalni-migrace-za-rok-2015.aspx>
- Statistika počtu podaných žádostí a počet nabytí státního občanství České republiky, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistika-poctu-podanych-zadosti-a-pocet-nabyti-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
- Český statistický úřad. Národnostní struktura obyvatel. In: *www.czso.cz* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf/d0d27736-ef15-4f4f-bf26-e7cb3770e187?version=1.0>
- Office for National Statistics. Ethnicity and National Identity in England and Wales: 2011. In: *www.ons.gov.uk* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/ethnicity/articles/ethnicityandnationalidentityinenglandandwales/2012-12-11#ethnicity-in-england-and-wales>
- Index Mundi. Austria Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/austria/demographics_profile.html
- Index Mundi. Germany Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/germany/demographics_profile.html
- Index Mundi. Slovakia Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/slovakia/demographics_profile.html
- Index Mundi. Romania Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/romania/demographics_profile.html
- Index Mundi. Poland Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/poland/demographics_profile.html
- Index Mundi. Finland Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/finland/demographics_profile.html

- Index Mundi. Russia Demographics Profile 2014. In: *www.indexmundi.com* [online]. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/russia/demographics_profile.html

Judikatura:

- Judikatura Ústavního soudu ČR, Pl.ÚS 4/94, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=27131>
- Judikatura Ústavního soudu ČR, Pl.ÚS 49/10, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=82406>
- Judikatura Ústavního soudu ČR, Příklad I.ÚS 297/99 , Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=32969>
- Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/0A3B88384EE84C32C1257D33004AE127?openDocument&Highlight=0,
- Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/089CF541D7C94836C1257E3E0024CC92?openDocument&Highlight=0,
- Judikatura Evropského soudu pro lidská práva, případ D. H. a ostatní vs. Česká republika, číslo stížnosti 57325/00, Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/1DCD666F85A02043C1257BE300471725?openDocument&Highlight=0,

Právní předpisy:

Všechny právní předpisy jsou ve znění platném a účinném ke dni 17. 03 2016

- Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora, r. 1945
- Vyhláška č. 95/1974 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace
- Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, r. 1950
- Zákon č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Vyhláška č. 95/1974 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin
- Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu
- Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů